

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land

Få staden att blomma genom storskaliga lökplanteringar

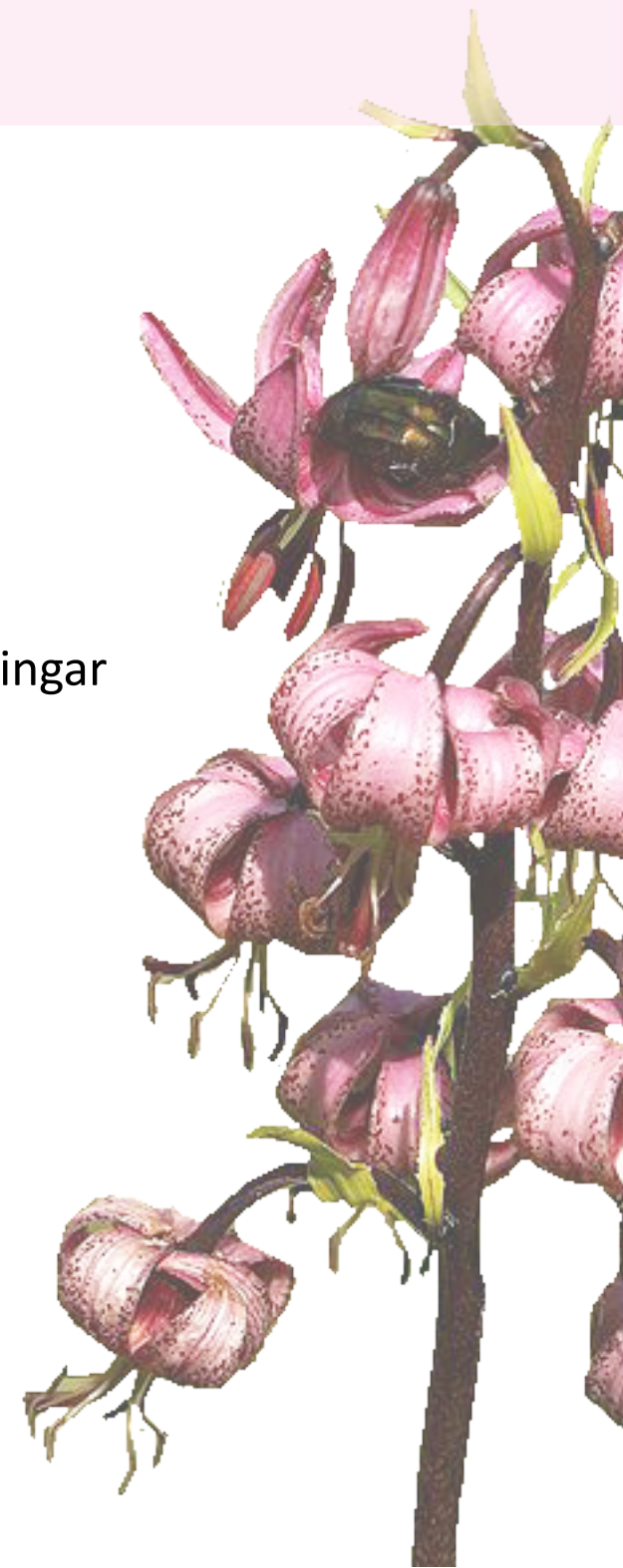
- Lämpliga växtplatser och gestaltning i Solna stad

Make the city blossom by using large scale spring bulb plantings

- Suitable locations and aesthetic design in Solna

Lisa Lindblom

Avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, Uppsala 2015

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0507 Självständigt arbete i landskapsplanering, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2015 Lisa Lindblom, e-post: lisaottosson85@hotmail.com

Titel på svenska: Få staden att blomma genom storskaliga lökplanteringar -

Lämpliga växtplatser och gestaltning i Solna stad

Title in English: Make the city blossom by using large scale spring bulb

plantings - suitable locations and aesthetic design in Solna

Handledare: Lars Johansson, institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Madeleine Granvik, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Myhr, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Sofia Eskilsdotter, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Lilium martagon. Bearbetning av författaren från originalfoto

av Orchi (URL: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lilium_martagon_](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lilium_martagon_Italien_Seiser_Alm_642.jpg)

Italien_Seiser_Alm_642.jpg) licensierad under Creative Commons

Attribution-Share Alike 3.0 Unported license (URL: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en>).

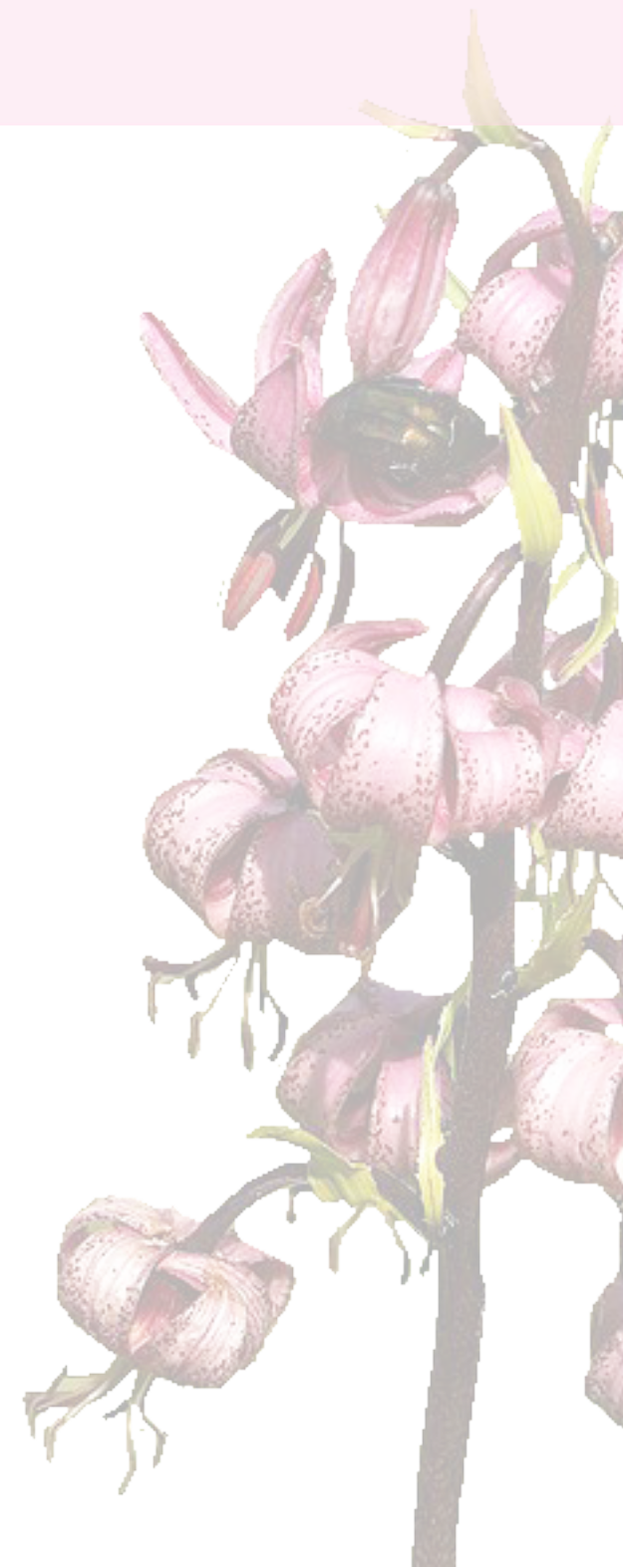
Övriga foton och illustrationer: Av författaren om inget annat anges. Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman.

Originalformat: A4

Nyckelord: Gestaltungsprogram, inventering, medborgardialog, offentlig

miljö, storskaliga lökplanteringar, strategisk placering, växtplats

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Förord

Det här är ett examensarbete inom landskapsarkitektur omfattande 30 högskolepoäng och är en avslutande del i mina studier för att bli examinerad landskapsarkitekt.

År 2013 hade dåvarande stadsträdgårdsmästare vid Solna stad, Lars Johansson, en vision om att genomföra storskaliga lökplanteringar i staden. För att finna strategiska platser och för den slutliga gestaltningen av dessa fanns ett behov av underlag, undersökningar och metoder. På så sätt uppkom idén till detta arbete. Under våren 2013 praktiserade jag på kontoret vid Solna stad och genomförde största delen av detta arbete, som sedan avslutades under våren 2015 vid SLU.

Tack,

Jag vill först och främst tacka Lars Johansson på SLU som varit handledare för detta arbete likväl min handledare i utförandet vid Solna. Dina kloka ord och lösningar på det mesta har fått mig att finna mina egna vägar. Tack för ditt förtroende och för att du gav mig möjligheten att pröva mina idéer.

Jag vill tacka min biträdande handledare på SLU, Madeleine Granvik för all hjälp. Dina snabba och sakkunniga svar har gjort att jag kunnat hålla den röda tråden under arbetets gång.

Jag vill även tacka Solna stad och alla medarbetare som fungerat som värdefulla bollplank.

Tack också till alla nära och kära som kommit med tänkvärda synpunkter.

Disposition

Arbetet är indelat i fyra delar med *Inledning*, *Bakgrund*, *Resultat och Diskussion* & *slutord*. En snabbguide för att få riktlinjer kring genomförandet av storskaliga lökplanteringar i staden finns under diskussionen på sista sidan (sid 71).

Detta arbete vänder sig till kommuner som vill genomföra storskaliga lökplanteringar i staden men även till landskapsarkitekter som ska genomföra gestaltungsprogram eller gestaltungsförslag av storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö. Arbetet vänder sig även till Solna stad som fått resultat och gestaltungsförslag tillämpade på den egna staden

Arbetets fyra delar:

I första delen, *Inledning*, finner man bland annat syfte, mål och frågeställningar. Här återfinns val av metod med beskrivning och motivering till dessa.

I andra delen, *Bakgrund*, finner man faktakunskap om vårlökar i offentlig miljö med rubriker som Varför vårlökar?, Lökarnas förutsättning i stadsmiljö, Definition av storskaliga lökplanteringar och Plantera storskaliga lökplanteringar.

I tredje delen, *Resultat*, redovisas resultaten från de genomförda metodvalen samt analyser utifrån dessa. Detta leder fram till de tio mest lämpade platserna för storskalig lökplantering i Solna samt gestaltungsförslag för tre av dessa.

I fjärde och avslutande delen, *Diskussion och slutord*, finner man reflektioner och kommentarer angående arbetet och dess syfte och mål. Till exempel diskuteras hållbarhet, metodval, definitioner och min egen arbetsprocess. Här finner man även tankar kring vad detta arbete kan betyda för andra landskapsarkitekter samt förslag på vidare forskningsområden.

Sammandrag

Våra städer blir allt mer bebodda och förtätas allt mer. Bebyggelse och infrastruktur gör anspråk på våra offentliga platser och det gäller att aktivt finna platser för de gröna utemiljöerna i staden. Planteringar är något som används frekvent i våra städer både i stor som liten skala. VårLökar inom gestaltande sammanhang är något som under de senaste åren används mer frekvent. Deras egenskaper som återkommande, i vissa fall självförokande, tidigt och långsiktigt blommande, gör att de lämpar sig väl för offentliga miljöer. VårLökar är dessutom ett högt uppskattat inslag i våra offentliga miljöer och muntrar upp efter den mindre färggranna vintern. I dagsläget finns det få källor att finna gällande just storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö. Vad menas egentligen med storskaliga lökplanteringar i offentliga sammanhang? Detta arbete behandlar ämnet om vårLökar i offentlig miljö, metoder för att finna strategiska placeringar för storskaliga lökplanteringar samt hur dessa skulle kunna gestaltas.

För att skapa en trovärdig verklighetsförankring från teori har detta arbete tillämpats och prövats i Solna stad. Målet för detta arbete är att identifiera lämpliga platser för storskaliga lökplanteringar i Solna samt att genomföra gestaltningsförslag för tre av dessa platser. Detta arbete utmynnar således ut i ett gestaltningsprogram med metodval som innefattar medborgardialoger, samarbete med anställda vid Solna kommun, möten med sakkunniga, inventeringar samt observationer och platsbesök. I arbetet finner man denna utarbetade definition av storskaliga lökplanteringar: *En samgestaltad plantering som upptar en eller flera växtplatser på sammanlagt 1500 kvadratmeter med en löktäckning av minst 50 % vid planteringsstillfället eller på sikt.* Här förklaras även skillnaden på en *fungerande*, en *strategisk* och en *lämplig* växtplats.

Resultatet visar att det framförallt finns tre typer av strategiska växtplatser för genomförandet av storskaliga lökplanteringar i Solna. Dessa är vid rörelsestråk, noder och entréer. Växtplatserna redovisas i en analys med medborgardialogen som utgångspunkt. Övriga analyser som tillämpas är områdesanalys samt en lista med övriga platskunskaper. Alla analyser samt kartbilden av de *fungerande* växtplatserna sammanställs sedan för att finna de tio mest lämpliga platserna för storskaliga lökplanteringar i Solna.

De tre platserna för gestaltningen är belägna vid *Råstasjön*, *Skytteholmsparken* och i *Hagaparken*. Planteringarna har olika karaktär bland annat gällande önskvärd effekt och artval. Detta för att visa på olika sätt att formge och skapa uttryck med hjälp av storskaliga lökplanteringar. Ståndorten på de olika platserna skiljer sig även åt.

Storskaliga lökplanteringar bidrar med något positivt i den offentliga miljön. De platser som blev mest aktuella för storskaliga lökplanteringar var restytor längs med rörelsestråk. Lökarna får inte placeras så de hindrar den befintliga markanvändningen eller den naturliga rörelsen på platsen. Närmiljön där lökarna ska placeras ska tas i beaktning vid gestaltning och kan bidra med stämning och önskvärd effekt av lökplanteringen. Ett problem som man stöter på när man jobbar med större lökar som placerats tätt är vad som kommer efter lökarna då den nedvissnande blasten är inte något dekorativt inslag. Det kan då bli aktuellt med perenner eller annan undervegetation som kommer upp och täcker den nedvissnande blasten.

Summary

Introduction

As the population density increases in our cities and buildings and infrastructure takes precedence over our public places, it is required to actively find room for the green spaces in the urban environment. Plantings are frequently used in our cities, both in the smaller scale and in the larger scale. Spring bulbs within the urban design context have gained popularity recently. They reappear every year, in some cases they propagate by selfseeding, and they blossom early and last long. These properties makes them suitable for public plantings. They also tend to be highly appreciated after a long, colorless winter. In the current state of affairs, it is hard to find any studies or literature regarding large scale plantings of spring bulbs in urban environments. What exactly are large scale spring bulb plantings in the public context? This thesis discusses the subject of spring bulbs in public environments, methods to find strategic locations for large scale spring bulb plantings, and how these plantings can be aesthetically designed.

In order to create a connection from theory to practice, the results of this thesis have been applied and tested in the city of Solna. The final locations and designs are thus applied and directed towards Solna even though the results can be applied generally in other cities as well.

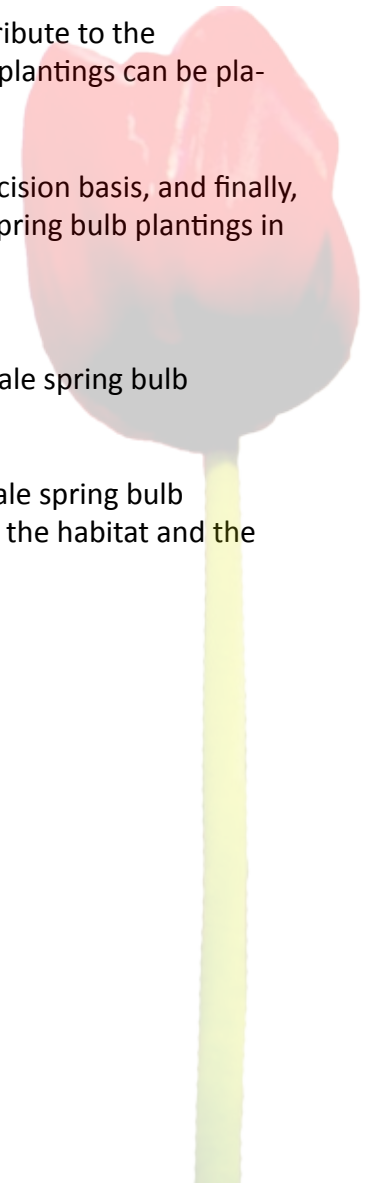
The aim

My aim with this thesis is to investigate and contribute to the discussion on where/how large scale spring bulb plantings can be placed and designed in public urban places.

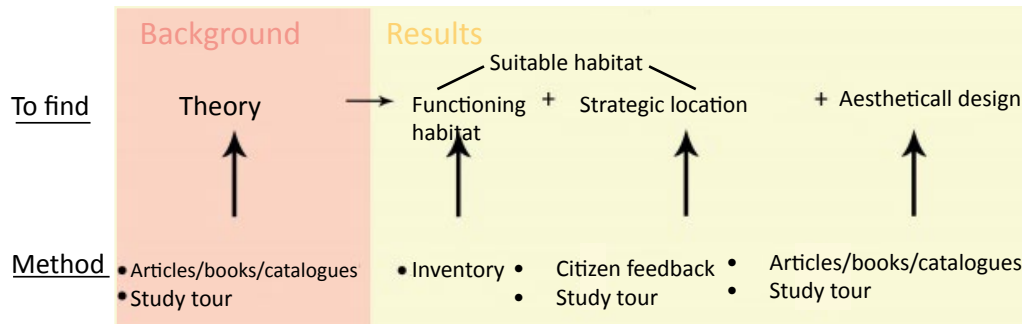
The purpose with this thesis is to be used as a decision basis, and finally, contribute to the implementation of large scale spring bulb plantings in the city of Solna.

Research questions

- Which locations are most suitable for large scale spring bulb plantings in Solna?
- For three locations in Solna: how can large scale spring bulb plantings be designed given the properties of the habitat and the desired effect?

Method

A summary over what I wanted to find and the methods for finding this. You also see in which part of the thesis the findings take place.

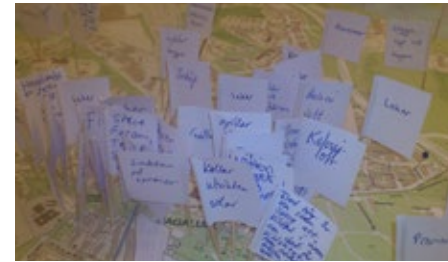
Articles/books/catalogues: References in the subject of spring bulbs is easy to find. However finding references about large scale plantings of spring bulb in public spaces is not that easily found.

Study tour: To get inspiration, see other examples and collect photos I visited Solna, Märsta and Stockholm in Sweden. I also visited Keukenhof and Heempark in Holland.

Inventory: To identify suitable habitats for large scale bulb plantings in Solna I visited those habitats in the city which seemed like good candidates. The most suitable was marked at a map. Criteria that need to be fulfilled in order to be considered a functioning habitat:

- Space is open or possible to clear out
- Land owned by the municipality
- Not planned to be developed in the nearest future
- Will not interfere with any (obvious) activities performed by the citizens.
- Available to the citizens

Citizen feedback: Meeting with 175 participating citizens in Solna. They pointed out where and how they are using the open spaces in the city. The collected data was analyzed.

Background

Definition of large scale spring bulb plantation: Plantings derived from one aesthetic design, covering one or more habitats of at least 1500 square meters with a bulb density of at least 50% at the time of planting or in time

Suitable habitat: Open grass spaces (or beneath trees), co-planted with perennial plants or woodland/grove/natural soil.

Suitable species (depending on planting site properties): Tulip, Narcissus, Allium, Scilla, Crocus, Lilium

Color and shape: It is important to adapt the choice of species to the purpose of the plantation. Often it is preferred to have plantings of one type dominating and to have crisp colors in large coherent planting areas. Layout (e.g. zigzag, waves, squares, circles or rows) and placement have big impact on large scale plantings. Dense bulb plantings tend to give a robust, colorful and stringent expression while sparse plantings are more focused on the individual species. In order to maximize the desired visual effect it is important to adapt the plantings to the surroundings. Other factors to keep in mind are height, blooming period, color and size of the species.

Plantation: Spreading the bulbs by hand is a suitable method when patterns are to be created. There will however be a lack of precision in the placement of the individual bulb within the pattern. Machine planting is an efficient method to cover a large area when working i.e. on a lawn. Self-spreading species are planted in clusters and will spread naturally in time.

An example of mixing two colors together from plantings in Keukenhof.

Results

Functioning habitat

The map to the right displays (in black) where it would be possible to put bulb plantings in the city of Solna. These habitats fulfill all criteria (figure to the right) that has been previously established.

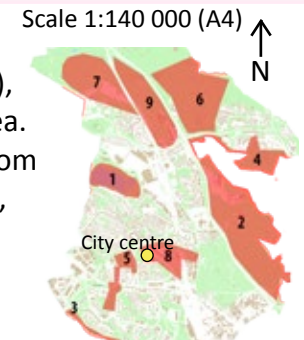
Strategic location

After finding functioning habitats for bulb plantings the next step was to identify which areas that were good candidates from a strategic point of view. This was achieved through a series of meetings with the citizens of Solna.

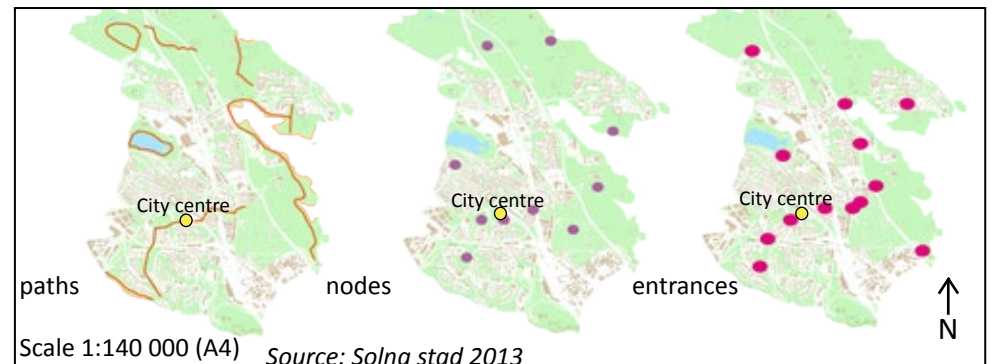

Source: Solna stad (Permission from: Åsman, M, 2013)

The meetings provided information on which areas of Solna that were most popular (figure to the right), and what activities that were performed in each area. Another analysis that was performed on the data from the citizen feedback meetings was identifying paths, nodes and entrances throughout the city. Paths, nodes and entrances were considered important since a lot of people are passing or spending time on these locations.

Source: Solna stad 2013

Beside the information from the citizen feedback, there were also a number of other factors taken into account when finding suitable locations for the plantings. Factors that were based on specific knowledge about different areas, important landmarks, attitudes etc.

Suitable locations

The information about functioning habitats, strategic locations and other specific factors were all weighed together to find the most suitable locations for bulb plantings. A list of the ten most suitable locations was compiled and prioritized (figure to the right). The locations were chosen in order to locate plantings in each part of Solna. Three sites from this list was selected for the final aesthetical design.

Source: Solna stad 2013

Råstasjön

The site: Råstasjön is a lake located in the area of Råsunda in the central parts of Solna. The surroundings of the lake are used frequently for hiking, jogging, recreation and bird-watching.

Habitat: Postglacial clay with high drainage and a vast variety of species. The light conditions are partly shaded.

Concept/visual effect: The citizens are very fond of the area around the lake since it is one of few places to experience nature in Solna. Therefore, the plantings needed to blend in well with the existing natural environment. Colors were chosen from and inspired by the bird life of the site.

Skytteholmsparken

The site: Skytteholmsparken is located in the area of Skytteholm. The park is mainly used for recreation, strolling and playing. Feedback from the citizens showed a desire for more flowers and colors in the park.

Habitat: Postglacial clay with limited drainage and ground mostly covered by lawn. The light conditions are fully sunny.

Concept/visual effect: The concept is to make the plantings leap out from the surrounding environment. Harmonizing colors and well defined patterns creates a romantic color curtain for the visitors. The plantings are circle-shaped and surround the existing trees in the park.

Hagaparken

The site: Hagaparken is located in the east of Solna and has connections to the Swedish royal family.

Habitat: Gravel with high drainage and a very limited variety of species (mostly lawn). The light conditions are fully sunny.

Concept/visual effect: The concept is based on a specific flower, the Crown imperial (Fritillaria imperialis). The plantings contrasts to the sparsely colored surroundings. Therefore, the plantings' color palette is deliberately quite neutral in order to keep it from leaping out too much.

Discussion and final words

After completing this thesis I have gained an understanding of the impact of and possibilities for large scale bulb plantings. One of the main takeaways is to put a unique touch on the design. Another is to know what species to use to achieve a desired effect.

An urban environment is not a natural habitat for bulbs and the possibilities for them to prosper are somewhat limited. If the surrounding environment and the usage of the area is not considered, the plantings are in risk of being destroyed, be it deliberately or by accident.

The most common type of areas chosen for plantings in Solna was leftover parts of lawns. They are often located along paths where people are passing, and the visual competition from other vegetation is sparse. Sometimes it could however be advantageous to use locations in the existing open areas (e.g. parks). These areas are more accessible to the general public and allow for a close-up experience. I find it important to invest in large scale bulb plantings in all parts of a city in order to make the plantings accessible for all citizens.

A common problem for bulb plantings is the aftermath of planting large bulbs tightly together. The bulbs need to flag for eight weeks before they can be removed and the flagged haulm is not very decorative. One solution might be to plant perennial plants or other undergrowth together with the bulbs. In this way the flagging haulm is hidden under the other vegetation (the plantings at Råstasjön is planted like this). This solution might not work well in plantings that are of the more protruding type with colorful bulbs planted tightly together. Since the other vegetation will claim its space, the bulbs cannot be planted as tightly together as required. This will make the desired effect somewhat diminished. It is important that the plantings that leave behind bare soil are not located on frequently treaded ground. The plantings would not last long in a location like this. It is also important to keep in

mind that bulb plantings are not something permanent. Eventually the bulbs will vanish and the ground can return to its original state or be assigned to another function.

Since two of my designed plantings were realized I have had the opportunity to evaluate the results. In both cases I find that the intended effect was achieved. In my opinion, bulbs are beautiful flowers that in themselves can raise the impression of a less aesthetic location. The surroundings of a location can be a deciding factor if an overall beautiful, soft and pleasant feeling is desired. In order to create successful plantings and achieve the desired effect, it is important to actually go visit the location to get a feel for the unique atmosphere it provides.

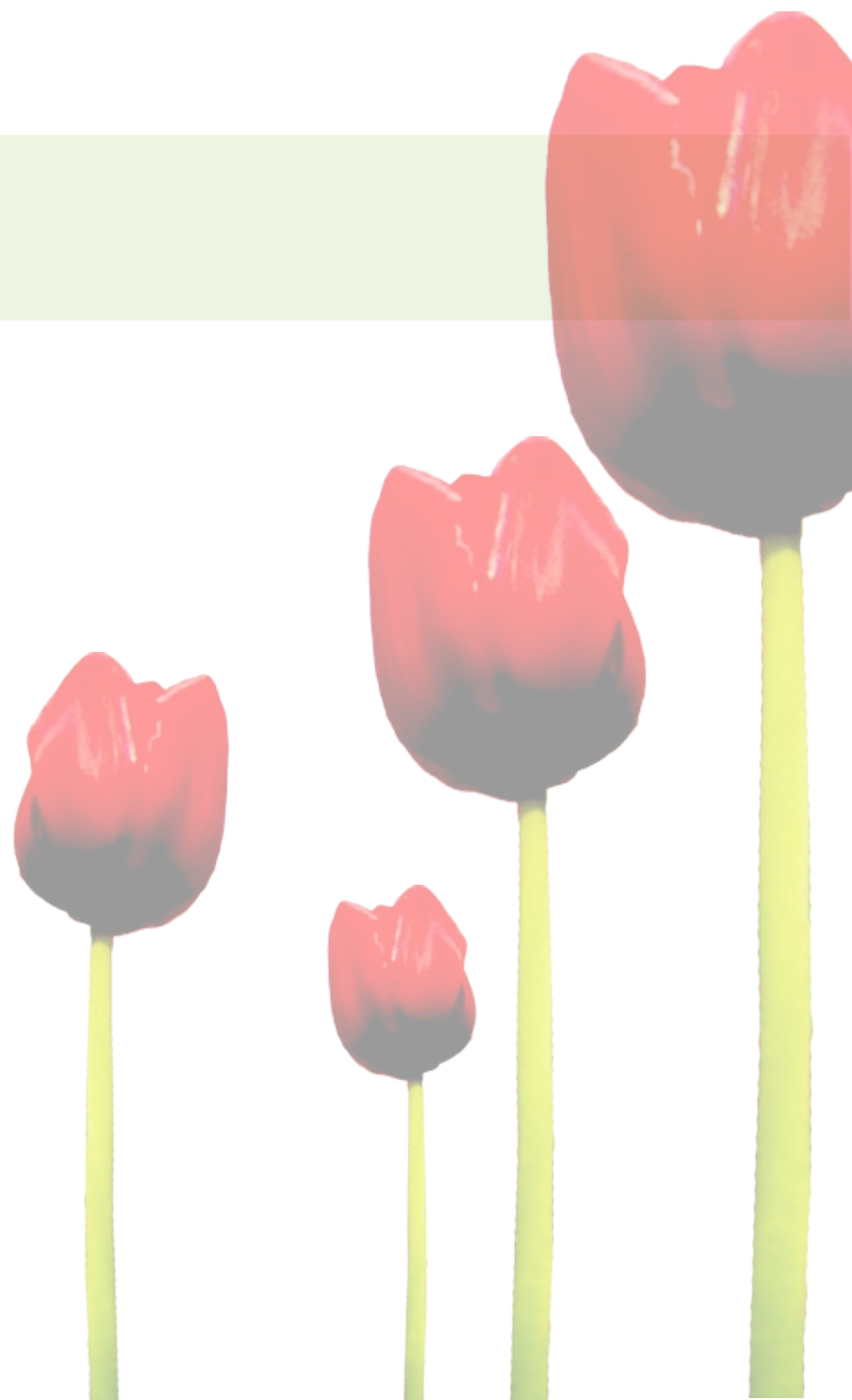
Picture from the site Råstasjön in spring 2014.

Picture from the site in Skytteholmsparken in spring 2014.

Innehållsförteckning		Resultat31-57	
Förord	3	Växtplatser	
Disposition	4	Fungerande växtplatser	33
Sammandrag	5	Strategisk placering	
Summary	6-10	Medborgardialogen	35-36
Inledning	12-19	Rörelsestråk, noder, entréer	37-38
Val av arbetsområde	13	Övriga platskunskaper	39
Problemformulering	14	Lämpliga växtplatser	
Syfte och mål	14	Identifiering av lämpliga växtplatser	41
Frågeställningar	14	Val av placering för storskaliga lökplanteringar i Solna	42-43
Avgränsningar	14	Gestaltning	
Metod och genomförande	15-19	Inledning	45
Definitioner	19	Råstasjön	46-49
Bakgrund	20-30	Skytteholmsparken	50-53
Ämnesfördjupningar		Hagaparken	54-57
Varför vårlökar?	22	Hållbarhet och efterskötsel	58
Definition av storskaliga lökplanteringar	23	Diskussion och slutord	59-67
Vårlökens naturliga ursprung	24	Inledning	60
Lökarnas förutsättning i stadsmiljö	24-25	Metodval	60-61
Fungerande vegetationstyper för lökar i staden	26-27	Bakgrund och resultat	61-66
Form och färg vid storskaliga lökplanteringar	28-29	Slutord	67
Plantera storskaliga lökplanteringar	30	Källor	68-70
		Snabbguide för storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö	71

Inledning

Val av arbetsområde

Allt fler människor väljer att bosätta sig inne i städerna och trycket på de urbana miljöerna ökar. Detta medför ökad bebyggelse och infrastruktur men även ett ökat tryck på de gröna miljöerna. De gröna miljöerna bidrar med en god livsmiljö och ska vara en del av staden och dess invånare (WWF 2015). Grönskan kan skapa platser för återhämtning men bidrar även till en ökad hälsa och välmående (Boverket 2010 ss. 1-2). Planteringar används flitigt i våra städer då dessa har stor efterfrågan. Vårlökar är något som används frekvent då dessa blommar tidigt och kan bidra till en blommande prakt då mycket annat inte hunnit gå i blom. Lökar inger en positiv känsla hos människan och uppskattas högt av många.

Under året 2013 genomförde politikerna en stor satsning på den gröna utemiljön i Solna stad. Den dåvarande stadsträdgårdsmästaren Lars Johansson¹ tilldelades ett belopp på 7 miljoner kronor för de gröna utemiljöerna. Utav dessa 7 miljoner avsattes en uppskattad budget på 500 000 kr för lökplanteringar i staden med plantering under hösten 2013. Strategin för dessa lökplanteringar var enligt Johansson¹ bland annat att göra saker som skulle synas och uppskattas av invånarna. För att kunna genomföra och bekosta dessa storskaliga planteringar behövde inventeringar och undersökningar genomföras för att veta var dessa planteringar skulle äga rum samt hur de skulle kunna komma att utformas. Solna kom senare under våren 2014 ut med en remissutgåva av en ny grönplan med syfte att visa hur Solna stads gröna offentliga miljöer, parker, natur, platser och gatumiljö ska utvecklas med utgångspunkt i Solna stads övergripande vision och mål. Ett av dessa mål är att plantera blommande växter, stora lökmattor som uppskattas mycket av Solnabor och besökare. (Solna stad, 2014).

¹ Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Under vårterminen 2013 genomförde jag min praktik inom landskapsarkitektutbildningen på stadsbyggnadsförvaltningen vid Solna stad. Detta arbete grundar sig i ett samarbete med dåvarande stadsträdgårdsmästare Johansson¹, som hade ambitionen att plantera storskaliga lökplanteringar i staden under hösten 2013.

SOLNA STAD

Bild 2. Kommunlogga för Solna stad.

Källa: Solna stad (Tillstånd av: Åsman, M, 2013 för samtliga bilder från Solna stad)

Bild 1. Solna stad är en kommun som angränsar till norra Stockholm och är en del av Stockholms län. I staden bor 71 293 invånare varav 95 % är boende i lägenheter. På bilden ses Solna stad utsatt på kartbild i förhållande till Stockholm där den svarta markeringen visar kommungränsen. Kartunderlag: Eniro/© Lantmäteriet, i2012/901

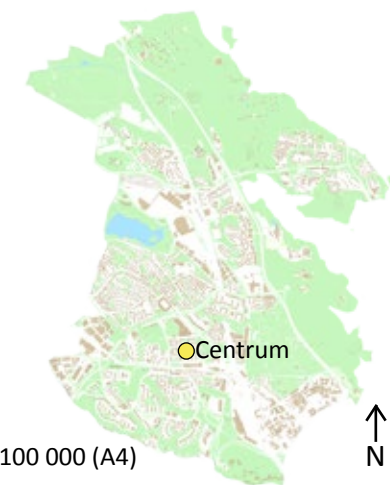

Bild 3. Kartbild över kommunen med gröna ytor respektive bebyggelse och infrastruktur. Även sjöar inom kommunen visas. Källa: Solna stad

Problemformulering

Trots att vårlökar är ett högt skattat inslag i den urbana miljön saknar många städer i dagsläget ett storskaligt lökprogram. Det finns få källor som hanterar ämnet om storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö men framför allt saknas källor om strategiska placeringar för dessa storskaliga planteringar.

Efter att ha besökt olika platser i Solna, diskuterat med kollegor, men framför allt efter att ha mött de boende i kommunen upptäcktes en stark önskan om mera blommande arter/växter i staden. Solna stad saknar i dagsläget ett lökprogram. Staden har dessutom varit utan stadsträdgårdsmästare de senaste tio åren och de gröna frågorna har på så vis blivit åsidosatta då ingen drivit dessa frågor. Många av de lökar som idag växer i Solna förekommer i liten skala och ger inte den masseffekt som storskaliga planteringar kan bidra med. De är heller inte utplacerade på strategiskt utvalda platser. Invånarna i Solna behöver få se i praktiken att de gröna frågorna är något som har hög prioritet i staden. För att kunna genomföra inköp och plantering av storskaliga lökplanteringar behövdes inventeringar och undersökningar genomföras för var i staden lökarna skulle planteras, och hur dessa skulle kunna gestaltas. Det är dessa delar som detta arbete omfattar.

Syfte och mål

Syftet med detta arbete är att undersöka och bidra till diskussionen kring var/hur storskaliga lökplanteringar kan placeras och utformas i offentliga miljöer i staden.

Målet för detta arbete är att fungera som underlag och slutligen bidra till genomförandet av storskaliga lökplanteringar i Solna stad.

Frågeställningar

Vilka platser i Solna stad är mest lämpliga för storskaliga lökplanteringar?

Hur kan man givet växtplatsens förutsättningar samt önskvärd effekt utforma gestaltning av storskaliga lökplanteringar på tre platser i Solna?

Avgränsningar

Inventeringar och analyser genomfördes för att finna platser för storskaliga lökplanteringar i hela staden men när det gällde den slutgiltiga gestaltningen med växtlista valdes tre platser ut som visar på hur detta kunde genomföras. Endast mark Solna kommun förfogar över kommer hanteras i detta arbete. När det gäller löksorter kommer det att gälla vårblommande lökar och fokus kommer att ligga på ett storskaligt planeringsperspektiv. Detta arbete kommer inte bearbeta samplanteringar av exempelvis perenner och lökar, utan endast planteringar av lökar. Detta arbete är i första hand ett gestaltungsprogram som fokuserar på att finna lämpliga växtplatser samt ge gestaltungsförslag på tre av dessa. På grund av detta går arbetet inte in djupare på efterskötsel och hållbarhet av vårlökar på den generella nivån utan närmar sig dessa frågor i de specifika gestaltungsförslagen. Detta arbete visar på ett av flera stilideal inom storskaliga lökplanteringar, nämligen de kontrastrika färg- och formstarka planteringar som bland annat går att finna i parken Keukenhof i Holland.

Metod och genomförande

Min frågeställning krävde olika tillvägagångssätt och dessa listas i illustrationen nedan (bild 4). Vidare följer en mer ingående beskrivning av metodval och vad dessa bidrar med. För att finna svar på min frågeställning om att finna lämpliga platser i Solna för storskaliga planteringar inleds arbetet med en ämnesfördjupning som sedan följs sedan upp med att finna växtplatser (via inventering) samt att finna strategiska placeringar (via medborgardialoger och platsbesök). I slutet följer exempel på hur lökplanteringar kan utformas i gestaltningsförslag.

Detta arbete är i första hand ett gestaltningsprogram vilket innebär att vikten inte ligger på inhämtning av faktakunskap i litteratur utan snarare på medborgardialoger, samarbete med anställda vid Solna stad, möten med sakkunniga, inventeringar samt observationer och platsbesök. För att få bästa möjliga insikt i Solna stad var studieplatsen för att skriva största delen av arbetet vid stadsbyggnadskontoret i Solna. Detta för att ha nära till arbetskollaboratorer och handledare som kunde ge mig bra input. Men även för att lättare ha tillgång till material som endast fanns på kontoret, exempelvis i form av kartor.

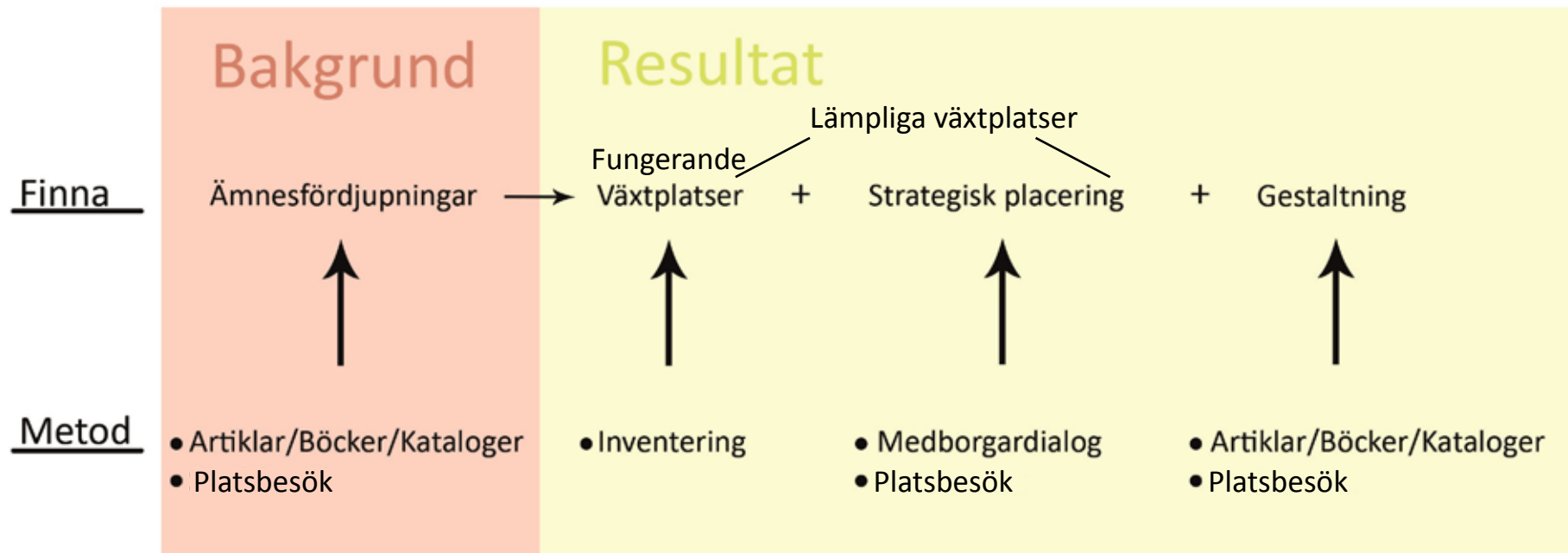

Bild 4. Illustration till vad jag vill finna i arbetet och metodval till dessa.

Artiklar/Böcker/Kataloger

Som grund till ämnesfördjupningarna i delen *Bakgrund* användes fakta från böcker och artiklar. Efter att ha genomfört en artikelsökning på ämnesorden *lök*, *lök i staden*, *storskaliga lökplanteringar* (med respektive sökord även på engelska) fann jag det svårt att finna relevanta artiklar kring ämnet. Jag tog hjälp av min handledare Lars Johansson¹ som genom personliga kontakter i Enköping gjorde det möjligt för mig att ta del av två rapporter. Första rapporten *Lökväxter i Enköping (2006)* är en sammanställning av erfarenheter kring lökväxter planterade i Enköpings kommun samt rapporten *Combination Planting Trials 2004-2007 – Flower Bulbs and Perennials (2007)* som utvärderar några av de vanliga lökarna och vilka som bör användas i svenskt klimat.

Genom en sökning i tidskrifter fann jag artikeln *Vårlökar- användning, skötsel och komposition (2006)*. Även boken *Geofyter - lökar och knölar för offentlig miljö, en översikt (2011)* var en bra källa i detta arbete. På Stockholms stadsbibliotek fanns viss litteratur som behandlar ämnet lökar, även om dessa böcker främst vände sig till privatpersoner och sanna entusiaster. Det var generellt svårt att finna relevant fakta kring mitt ämnesval om just storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö. Det fanns helt klart en mängd olika lökböcker (både svenska och utländska) men dessa tog inte upp ämnet, som detta arbete avsåg. Något som både mina personliga kontakter Göran Dalberg² och Johansson¹ bekräftade. I boken *Geofyter* kan man även läsa följande:

”Kompendiet har tillkommit då det länge har saknats relevant och saklig litteratur i ämnet.” (Wahlsteen & Lorentzon 2012, s 5)

1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

2 Göran Dahlberg. Inköpschef. Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB. Muntliga samtal 2013.

Platsbesök

För att se andra exempel och samla in fotomaterial till arbetet valde jag att genomföra platsbesök i städerna Solna, Märsta och Stockholm i Sverige samt Amsterdam i Holland. Detta för att få exempel på var storskaliga lökplanteringar var placerade i andra städer samt hur dessa kunde utformas i relation till färgval, mönster och placering. Jag ville även få en bra spridning på mina inspirationskällor och fick tipset av Johansson¹ att besöka Keukenhof och Heempark i Holland. Detta är något som författarna påvisar i artikeln *Vårlökar - användning, skötsel och komposition (2006, s 11)*. Genom att besöka platser med större planteringar och sortiment kan man ligga steget före i planeringen av egna lökplanteringar och få hjälp med att se exempel på kombinationer, höjder, färgnyanser mm. Innan platsbesöken i Holland samlade jag information om de olika plasterna och vilka typ av planteringar de representerade för att direkt kunna fokusera på de olika stilidealen. Väl på plats fokuserade jag framförallt på de aspekter som påvisas i artikeln *Vårlökar - användning, skötsel och komposition (2006)*. Där anger man att fokus bör ligga på att fotografera, dokumentera och fundera på frågor om vilka sorter som passar bra ihop, när de olika sorterna blommar, hur höga de är och vilka olika färgnyanser som finns. (Lorentzon & Wembling 2006, s 11). Alla platsbesök gav mig inspiration till min egen gestaltning samt fotomaterial som i arbetet används för att påvisa och framhäva diverse aspekter kring ämnet. Besöken som genomfördes på närliggande platser i Sverige bestämdes under arbetets gång när jag fick ett tips om, läste om eller stötte på en plantering spontant. Dessa exempel var placerade på platser mer liknande de lokala förutsättningar som fanns i Solna och kunde därför appliceras mer direkt.

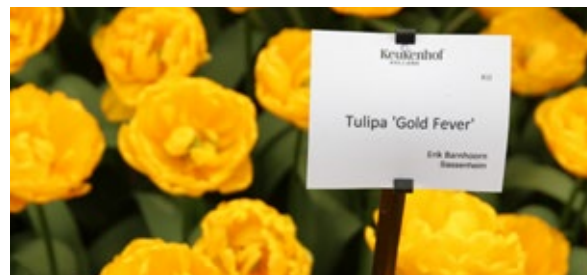

Bild 5. Platsbesök - I parken Keukenhof fanns många exempel på lökar av olika slag. Här kunde man se lökarnas färger, uttryck och storlek. Art och klonnamn fanns angivet på en skylt intill lökarna.

Metod - Växtplatser

Inventering

För att kunna fastställa vilka växtplatser i Solna stad som lämpar sig för storskaliga planteringar genomfördes platsbesök med inventeringar på utvalda platser i de sex olika stadsdelarna i Solna. Platsbesöken var nödvändiga då flygbilder inte kunde återskapa platserna till fullo med nivåskillnader, storlek på träd, arter på platsen, elledningar, cirkulation, rumslig känsla mm. Vid platsbesöken kunde jag bedöma vilka platser som i praktiken var möjliga att plantera lök på, samt i relevanta fall se vilka åtgärder som måste till för att det skulle vara möjligt för lökplanteringar.

För att avgöra vilka ytor som skulle inventeras granskades skötselmarkkartor (bild 7) samt naturmarkskartan (bild 6) där de ytor som påvisats som fungerande vegetationsytor i artikeln *Vår lökar - användning, skötsel och komposition (2006)* ringades in. De aktuella ytorna var gräs- och ängsytor samt naturmark/lund/woodland. Vidare diskuterades tillsammans med Johansson¹ vilka av de utvalda ytorna som var värda att inventeras. Detta utifrån stadsträdgårdsmästare Johanssons¹ kunskaper om Solna och hans bild av var storskaliga lökplanteringar skulle passa in utifrån att växtplatsen skulle innefatta kommunägd mark, vara en öppen yta och ge glädje för många av Solnas invånare. Platsbesök genomfördes till de utvalda platserna där stor fokus lades på topografi, befintlig vegetation, rumslig känsla, cirkulation och rörelse kring platsen samt observation av uppenbar markanvändning. Vid platsbesöket avgjordes sedan om platsen ansågs vara en fungerande växtplats eller inte om den följde de fem kriterierna nedan:

- Öppna ytor eller möjlighet att röja
- Kommunägd mark
- Ej planerade att genomföra byggnation

1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

- Tar inte anspråk på invånarnas nuvarande markanvändning (uppenbar markanvändning)
- Tillgängliga för visuell åskådning

Ytorna blev sedan inringade om de fungerade för storskalig plantering eller kryssade om de inte fungerade. De fungerande ytorna överfördes därefter till en digital karta.

Bild 6. Naturmark i Solna.

Källa: Solna stad 2013 Skala 1:100 000 (A4)

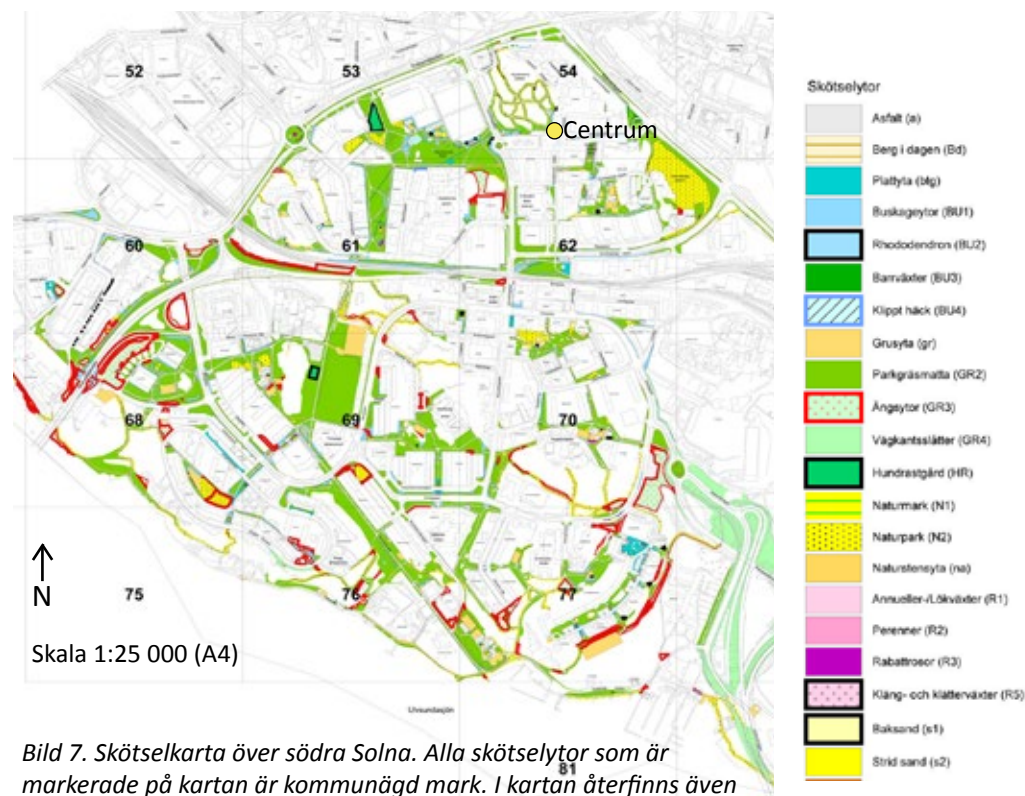
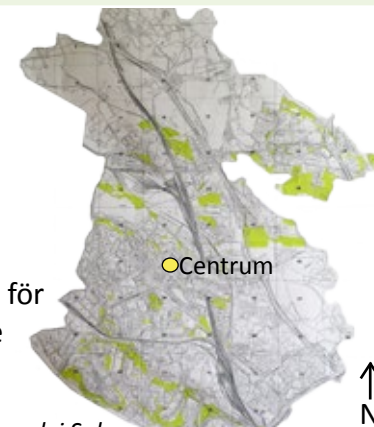

Bild 7. Skötselkarta över södra Solna. Alla skötselytor som är markerade på kartan är kommunägd mark. I kartan återfinns även information om markanvändning. Källa: Solna stad 2013.

Metod - Strategisk placering

Medborgardialog

För att finna analyser som kunde leda till strategiska placeringar för storskaliga lökplanteringar användes underlag från medborgardialogerna som hölls under våren 2013. Dessa medborgardialoger var redan planerade att genomföras för att kartlägga aktiviteter och upplevelser i kommunens utomhusmiljö. Ambitionen var att få en övergripande bild av sociala funktioner och värden i Solna kommun för att finna kvalitéer och brister, värdefulla platser och stråk. Resultatet skulle sedan användas som ett av underlagen för den kommande uppdaterade Grönplanen för Solna stad.

Information om att medborgardialogen skulle äga rum gjordes via Solna stads hemsida, Solna stads facebook sida, kontakt med bostadsrättsföreningar samt affischering på minst 7 stycken anslagstavlor i respektive stadsdel. Sex stycken stadsdelsvisa öppna möten på respektive 2 timmar hölls under våren 2013. För att skapa dialog och engagemang togs en karta fram där deltagarna placerade ut flaggor med information om deras aktiviteter och upplevelser i kommunen. Alla deltagare kunde placera ut obegränsat antal flaggor.

Bild 8. Information om medborgardialogen.

Bild 9. På den ca 7 kvm stora kartan fanns hela Solna stad representerad. Flaggorna kunde placeras direkt på kartbilden.

Förutom att delta och hjälpa till vid mötena ansvarade jag för produktionen av det material vi behövde samt sammanställningen av all data som samlades in. Den insamlade data sammanställdes, analyserades och presenterades med hjälp av de digitala verktygen Word, Excel, Illustrator och InDesign.

Genom utplacerade flaggor och samtal med de medverkande kunde analyser framställas från data som framkom under medborgardialogen. Det gav mig en tydlig bild om var i staden invånarna vistades, vad de tyckte om utemiljön, var det skulle behövas nya investeringar (t.ex. fler blommande arter, lökar) med mera (Solna stad, 2013). En av dessa analyser var hur Solnaborna använde sin utemiljö och vilka aktiviteter och upplevelser som var viktiga. Detta grundade sig i de aktiviteter och upplevelser som de medverkande angav på flaggorna. En annan analys som framställdes var områdesanalysen som visade på vilka områden som användes mest i staden. Denna analys framkom genom att sammanställa antal flaggor som placerades ut på respektive område/plats. Det område med mest antal flaggor var det mest populära området som framkom i denna undersökning. Ytterligare tre analyser framställdes utifrån medborgardialogen. Dessa analyser antydde vanliga/populära rörelsestråk, noder och entréer i staden. Genom att de medverkande vid medborgardialogerna angav *promenera* och *cykla* på de utplacerade flaggorna framträdde mönster i medborgarnas rörelse i staden. Även vanliga noder och entréer framkom genom de utplacerade flaggorna men också genom de öppna samtal som ägde rum under medborgardialogen.

Bild 10. Deltagare i full fart med att placera ut flaggor med aktiviteter.

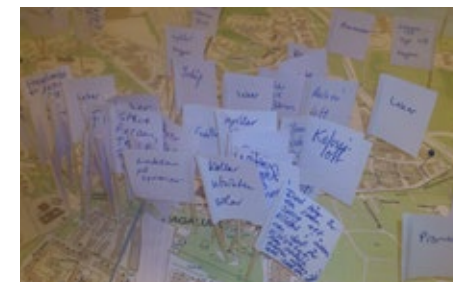

Bild 11. Område med många aktivitetsflaggor.

Metod - Gestaltningen

Artiklar/böcker/kataloger samt platsbesök

Efter att ha bestämt vilken plats som skulle gestaltas började jag med att bestämma vilken typ av känsla planteringen på platsen skulle ge samt vilken önskvärd effekt på åskådarna som eftersträvades. På vissa platser ville jag använda arter med starka kontrastfärger och mönsterplantering för att skapa en slående effekt för åskådarna. På en annan plats skulle det däremot ges effekten att lökarna smälte in i den befintliga miljön, detta för att inte skapa en för stor förändring. För att förstå vad som skapade en slående effekt som bröt av mot sin omgivning och motsatt vad som krävdes för att få lökarna att smälta in användes artikeln *Vårlökar - användning, skötsel och komposition* (2006) samt bilder och egna erfarenheter av mina platsbesök. I parken Keukenhof, Holland fanns många exempel på att skapa en slående effekt medan i Heempark, Holland fanns exempel på lökar som smälte in i sin omgivning och gav ett mer diskret intryck. Växtplatsens ståndort fastställdes och vidare studier gjordes i boken *Geofyter - lökar och knölar för offentlig miljö, en översikt* (2011), rapportern *Lökväxter i Enköping* (2006) samt i lökkatalogerna *Hello Holland* (2013) och *Tgross* (2013) för att finna lämpliga arter utifrån given ståndort.

Bild 12. Narcisser på två sätt som skapar olika effekter i sin närmiljö och ger olika upplevelser för åskådarna. Vänstra bilden är från Keukenhof, Holland och högra från Heempark, Holland.

När jag skapat en lista över lämpliga arter undersöktes artval i lökkataloger *Tgross* (2013), *Verner export* (2013) och *Holland balb farms* (2013) där jag fram och tillbaka testade, skissade, lade samman bilder av arter i en samlad bild. Även färgkombinationer, höjder på lökarna, tid för blomning, mönster med mera jämfördes för att slutligen komma fram till den slutliga gestaltningen med artval.

Definitioner

Fungerande växtplats:

Den fysiska markytan lämpar sig väl för lökplantering. Det vill säga att förutsättningar finns för att lökar ska kunna växa och trivas på platsen.

Strategisk växtplats/placering:

Platsen är bra för att många människor kan uppleva lökplanteringen. Det vill säga att lökplanteringen bidrar med ett socialt värde för så många som möjligt.

Lämplig växtplats:

Växtplatsen är både fungerande och strategisk.

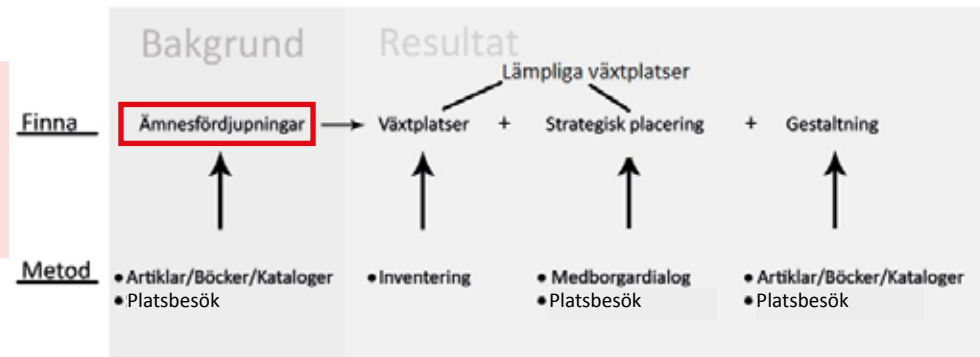
För att bedöma om ytan är en fungerande växtplats bör inventering av växtplatsen genomföras. Den fungerande ytan är en strategisk växtplats om det visar sig att många kan uppleva planteringen. Denna information kan man bland annat få fram av medborgardialoger. För att sedan benämnas som en lämplig växtplats bör den uppfylla kraven att vara både fungerande och strategisk. Exempel på varför en växtplats bör vara både fungerande och strategisk är då en fungerande växtplats visar sig vara ett område där inte medborgarna vistas. På motsatt sätt kan det finnas en strategisk växtplats som används mycket men där det inte finns någon fysisk markyta som fungerar för lökplantering.

Bakgrund

Ämnesfördjupningar

Kunskap om vårlök i offentlig miljö

Varför vårlökar?

Den första frågan man bör ställa sig gällande vårlökar är varför vi ska använda oss av dem? I artikeln *Vårlökar - användning, skötsel och komposition* (2006) hävdar författarna att vårlökar är en nästan oundviklig succé. Alltså är vårlökar något som verkar uppskattas och har ett värde bland åskådarna. Detta hävdar även Johansson¹ och Dahlberg² som båda har personliga erfarenheter av uppskattningen av vårlökar. De muntrar upp och uppskattas efter en kall och grå vinter.

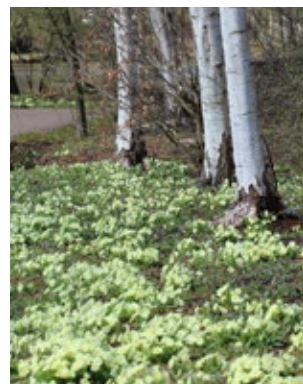

Bild 13. Lökar fångar lätt ens blick på håll och upplevs som en helhet men kan även granskas på nära håll och då uppvisa unika mönster och färger. Lökar i Keukenhof och i Heempark, Holland.

- 1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.
- 2 Göran Dahlberg. Inköpschef. Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB. Muntliga samtal 2013.

Vårlökar är lätta att placera ut och är bra att använda för att täcka annars oanvändbara ytor. Det kan t.ex. handla om ytor i staden där genomförandet av exploatering i form av bebyggelse är begränsat och där man heller inte vill eller har möjlighet att satsa på busk- och eller trädplanteringar. Lökar hindrar heller inte för vidareutveckling eller ny markanvändning för området då de är lätta att ta bort eller placera om på annan plats. Väljer man återkommande och spridande arter som kan komma igen år efter år är det dessutom ett bra kostnadsmässigt alternativ med lökplanteringar (Lorentzon & Wembling 2006, s 2).

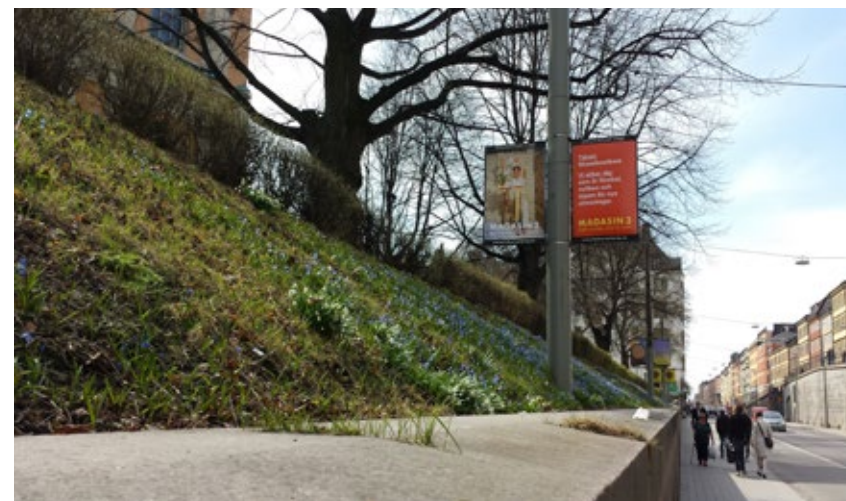

Bild 14. En kraftigt lutande slänt i Stockholm där möjligheten till etablering av träd eller buskar är begränsad. Man har här arbetat med spridna lökar, i detta fall *Scilla* och *Galanthus*.

Definition av storskaliga lökplanteringar

I Solnas officiella texter finns ett begrepp som lyder storskaliga lökplanteringar. Detta begrepp benämns exempelvis i Solna stads kommande grönsplan (Solna stad 2014). Men ingenstans går det att finna en exakt definition på begreppet. Så vad innebär egentligen storskalighet när det gäller att plantera lökar i offentlig miljö? Trots att begreppet förekommer odefinierat så anläggs lökplanteringar i stor mängd i flera städer. Detta är något som Dahlberg¹ har erfarenhet av. Dahlberg har varit med och planterat många lökplanteringar i stor mängd i flera städer runt om i Sverige och påpekar i vårt möte att han däremot aldrig sett någon typ av dokumentation som utvärdering kring dessa planteringar.

För att själv förstå vad det innebar med storskaliga lökplanteringar ville jag reda ut begreppet och ge förslag på en definition. För att kunna utveckla en definition började jag först att fundera på för vem definitionen är till för? Är det för den som gestaltar, den som anlägger eller den som upplever den?

Enligt nationalencyklopedin (2015) definieras storskalighet som:

...”något som utförs eller gestaltas i stor skala”
(Nationalencyklopedin 2015).

Alltså är storskalighet enligt nationalencyklopedin något som avgörs i gestaltningen eller i utförandet. Visst vore det önskvärt om definitionen även involverade de som upplever resultatet? Att en gestaltare inte kan anse sig arbeta med storskaliga lökplanteringar om inte de som upplever resultatet anser att det är storskaligt.

Men det är omöjligt att kunna följa en definition som inte uppfylls förrän man undersökt och utvärderat resultatet hos åskådarna. Storskalighet är något som upplevs olika av människor.

Däremot ansåg jag att det behövdes kriterier för de som arbetar med och utlovar storskaliga lökplanteringar. Dessa kriterier borde omfatta en minsta yta och en minsta täckning av lök på denna yta för att uppnå förväntat resultat. Till kriterierna skulle också läggas kravet på en sammanhängande gestaltningstanke.

Min definition utifrån dessa kriterier blev:

En samgestaltad plantering som upptar en eller flera växtplatser på sammanlagt 1500 kvadratmeter med en löktäckning av minst 50 % vid planteringstillfället eller på sikt.

Valet av just 1500 m² samt en täckning på minst 50 % grundade sig på min rumsliga upplevelse av då en yta med en viss mängd lök upplevdes som storskalig. En yta som då ansågs vara för liten för att kallas storskalig var en ”normalstor” rondell eller en tennisbana medan en hockeyrink ansågs vara storskalig om den täcktes med minst 50 % lökar. Vad jag menade med en samgestaltad plantering var exempelvis då två planteringar som uppmätte 750 m² respektive 750 m² inte satt samman men var planerade och gestaltade i relation och åtanke till varandra.

1 Göran Dahlberg. Inköpschef. Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB.
Muntliga samtal 2013.

Vårlökens naturliga ursprung

Att välja lökar med ursprung från ett klimat liknande vårt eget är en förutsättning för lökens överlevnadsförmåga. Ju mer växtens ursprungsklimat skiljer sig från vårt eget ju svårare blir det för löken att etablera sig och trivas.

I Sverige har vi ett tempererat klimat. Vi befinner oss på samma breddgrad som Nordamerika och Ostasien vilket innebär att våra somrar är jämförbara i temperatur. Det som skiljer sig är dock att våra svenska vintrar är mildare. Trots att man finner lökar i större delen av världen, då framförallt i områden som under någon tid utsätts för torrperioder, lämpar sig lökväxterna från mellersta Europa, Nordamerika, Centralasien och till viss del även från Ostasien och Sydamerika bäst i det svenska klimatet (Wahlsteen & Lorentzon 2012, ss 6-11). Lökarna är i sitt ursprung generellt vana vid kalla vintrar och stor tillgång till vatten under våren för att sedan vila och samla kraft under resten av året. I svenskt klimat är det viktigt med god dränering och ett förhållandevis soligt läge under sommarmånaderna även om detta självklart varierar beroende på art (Blom Bulbs 2015).

Lökarnas förutsättning i stadsmiljö

För att bedöma lämpliga arter för en specifik plats är information om ståndort avgörande. Genom dessa kunskaper kan man ringa in vilka arter som har möjlighet att utvecklas bäst på platsen. De viktigaste faktorerna som påverkar ståndorten är temperaturförhållanden, ljusförhållanden, markegenskaper, topografi och konkurrens. Generellt kan man säga att den ideala lökjorden är en kalkhaltig (pH 6,5–7,5) mullrik sandjord eller väl-dränerad lättlera. Alltså en ståndort som liknar lökens ursprungliga habitat (Wahlsteen & Lorentzon 2012, s 7). Lökarna är generellt rätt så breda och klarar av många olika miljöer. Det är även skillnad på mullhalten då man placerar lökarna i en ny plantering som kommer ha högre mullhalt jämfört med att placera dem i befintlig jord detta måste också beaktas vid nyplantering¹.

I Solna stad försökte man enligt Sroka² att sätta vårlökar i vägreferger men dessa blev förstörda p.g.a. salter. I Solna har man därför valt att vid nyplantering placera lökarna en bit in från de större vägar som saltas vintertid.

*Bild 15. Tulpaner planterade in emot buskage i Solna.
Till vänster i bilden ses en gräsmatta som skiljer lökarna mot vägen.*

- 1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.
- 2 Marek Sroka. Driftingenjör Stadsbyggnadsförvaltningen, Solna stad. Muntligt samtal 2013.

I staden är det högt tryck på de offentliga ytorna och många av de planteringar som förekommer utsätts för högt slitage. När lökarna precis tittar upp ur jorden kan de vara svåra att uppfatta och de kan utan avsikt lätt bli nedtrampade. Speciellt om de är placerade på en yta där folk ofta uppehåller eller rör sig. Detta är vanligast de första åren efter plantering då de som vistas på platsen inte vet om att planteringen finns där.

Bild 16. Picknick i Stockholm vid en till viss del nedtrampad plantering.

Bild 17. Lök som tittar upp ur jorden kan vara svåra att uppfatta både för dem som vistas på platsen och för de som sköter underhållet.

Liksom i naturen lever djur även inne i staden och många av dessa orsakar stor skada på växterna. Både rådjur och gnagare tycker att lökar är en delikatess. I stadens offentliga platser är det framförallt harar som förekommer och som hotar lökarna. Vissa lökar såsom påsk- pingstliljor (*narcissus* spp), allium och fritillaria står dock säkra mot skadedjur¹.

Det är viktigt att tänka på vilka vidare åtgärder som krävs för att genomföra en plantering. Man bör bland annat ändra ytans skötselplan, så t.ex. inte blasta från lökarna klipps ner för tidigt efter att de blommat över. Planteringarna bör vid uppkomst få tillsatt näring, som t.ex. NPK-fullgödsel med lägre kväveinnehåll (Lorentzon & Wembling 2006, s 8). Man bör även ha uppsyn över skadedjur på platsen och vidta åtgärder ifall lökarna hotas t.ex. genom att reglera den avsatta jakten i staden.

När det gäller vilka lökar som lämpar sig för stadsmiljö ska man främst ta hänsyn till platsens ståndort. Mina studiebesök visade att påskliljor, pingstliljor, tulpaner, allium, scilla och krokus generellt är något som flitigt används och som verkar trivas i våra svenska städer. I rapporten *Combination Planting Trials 2004-2007 – Flower Bulbs and Perennials* Franson (2007) gjordes en utvärdering över vilka arter som under en längre tid trivs i vårt svenska klimat. Man kom då fram till att både påsk- och pingstlilja och tulpaner lämpar sig medan hyacinter inte lämpar sig för våra städer (Franson & Roozen 2007). Även om detta är ett generellt påstående och främst beror på platsens ståndort och de lokala förutsättningarna.

1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Fungerande vegetationstyper för lökar i staden

Det finns framförallt tre vegetationstyper som lämpar sig för lökplanteringar i den offentliga miljön. Dessa vegetationstyper är i *gräsytor*, i *samplantering med perenner* och i *woodland/lund/naturmark* (Lorentzon & Wembling 2006, ss 3-7).

Gräsytor

Vegetationstypen innebär att plantera lökar i gräsytor. Det man bör tänka på då är att gräsytan inte är för tätvuxen och att blasten måste ha möjlighet att få vissna ned efter blomning. Detta är viktigt för att löken ska få samla kraft till att kunna blomma igen nästkommande år. Vissa arter såsom krokus (Crocus spp.), vårstjärna (Scilla forbesii), lök (Allium) eller vintergäck (Eranthis spp.) vissnar snabbt ned medan tulpaner (Tulipa spp.) och påsk- och pingstliljor (Narcissus spp.) vissnar ner betydligt långsammare (Lorentzon & Wembling 2006, ss 4-5). Faktum är att blasten efter tulpaner (Tulipa spp.) och påsk- och pingstliljor (Narcissus spp.) måste få stå kvar 8 veckor efter blomning och det innebär att då dessa står i gräsytor finns det inte möjlighet att klippa gräset förrän åtta veckor efter att lökarna blommat (Wahlsteen & Lorentzon 2012, s 20).

Bild 18. Lökar i gräsmatta i Keukenhof.

Träd eller buskar med anslutande gräsyta är något som förekommer ofta i våra offentliga miljöer. Att placera lökar under träd eller buskar är ett fungerande koncept då lökarna har sin växtsäsong innan trädkronan slutit sig och tar det mesta av sol och fukt. Det innebär också att det naturligt uppstår tillfälle för en god dränering för lökarna då trädkronan tätat (Rosenstiel u.å.).

Bra lökar att förvilda i gräsmattor (små arter)

Vintergäck (Eranthis hyemalis)

Vårstjärna (Scilla)

Blåstjärna (Scilla sibirica)

Snödroppar (Galathus spp.)

Krokus (Crocus vernus och C. tommasinianus)

Bra lökar att placera i gräsytor (större arter)

Kungsängslilja (Fritillaria meleagris)

Påsk- och pingstlilja (Narcissus spp.)

Tulpaner (Tulipa sylvestris och T. sprengeri)

(Lorentzon & Wembling 2006, ss 4-5)

Bild 19. Krokus i gräsmatta, Stockholm.
Foto: Ottosson 2014

Bild 20. Tulpaner i ängsliknande slänt Märsta.

Samplantering med perenner

I rapporten *Combination Planting Trials 2004-2007 – Flower Bulbs and Perennials (2007)* utvärderas samplanteringar av perenner och lökar i Enköpings rabatter efter tre växtsäsonger. Det visade sig att exempelvis tulpaner var lämpliga för denna typ av plantering i det svenska klimatet. Denna typ av plantering är inget som vidare diskuteras eller gestaltas. Detta på grund av att arbetet fokuserar på storskaligheten av lökar och inte av perenner.

Bild 21. Allium i perennplantering i Märsta.

Woodland/lund/naturmark

Det som skiljer denna vegetationstyp åt mot de övriga två är uttrycket som ofta är mer vilt och naturligt. I woodland/lund/naturmark förekommer även en hög artrikedom med en täthet och volym som gör att skuggtåliga lökarter kan behövas. Ofta är dessa växtplatser kuperade vilket kan ge fördelar då planteringen lättare kan ses på håll.

Exempel på bra lökar för woodland/lund/naturmark

Torrare växtplats

- Bergslök (*Allium oreophilum* syn.)
- Stäpplilja (*Eremurus robustus*)
- Vintergäcksiris (*Iris danfordiae*)
- Våiris (*Iris reticulata*)

Fuktigare växtplats

- Guldlök (*Allium moly*)
- Vitsippa (*Anemone nemorosa*), Gulsippa (*Anemone ranunculoides*)
- Hundtandsliljor (*Erythronium* spp.)
- Camassia (*Camassia*)
- Vildpåsklilja (*Narcissus pseudonarcissus*)

(Lorentzon & Wembling 2006, ss 5-7)

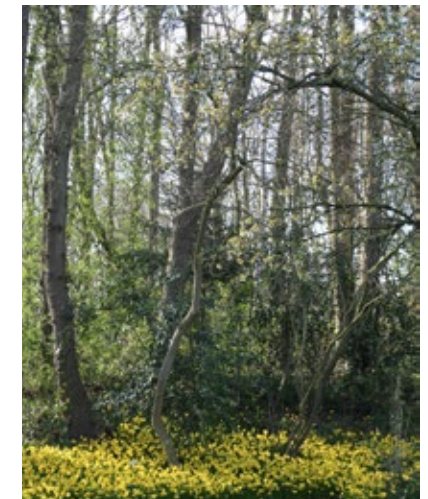

Bild 22. Lökar i naturmark vid Heempark respektive Keukenhof, Holland.

Form och färg vid storskaliga lökplanteringar

I och med det enorma utbudet av lökar kan man naturligtvis skapa en rik variation av artsammansättningar för att uppnå olika färg- och mönsterkombinationer. Det är mycket i lökens utseende och egenskap som påverkar uttrycket i planteringen. Även val av lökarnas placering i relation till varandra skapar uttryck. I artikeln *Vårlökar – användning, skötsel och komposition* (2006) påvisar författarna vikten av att tänka igenom och planera sina val av lökar för att skapa olika uttryck. Lökarna bör anpassas och förhålla sig till platsen där de ska placeras likväl till de arter de ska planteras tillsammans med eller intill. Är det en plantering som ska beskådas på nära håll kan den enskilda arten vara viktig. Om man däremot arbetar i större skala krävs större och tydligare tag där man bör skilja färger åt för att kunna uppfatta dem på håll eller i förbifarten. När man skapar i större skala, och till viss del kan bortse från detaljeringsgraden, brukar planteringsform och placering istället ha stor betydelse (Lorentzon & Wembling 2006, ss 12-15). Detta styrker motiveringen till att finna strategiska platser då man ska genomföra storskaliga lökplanteringar i staden. Ska man genomföra dessa är det ofta bättre att låta en typ av plantering dominera och arbeta med klara färger i stora obrutna planteringsytor som framhäver blommans färg och planteringsform till fullo.

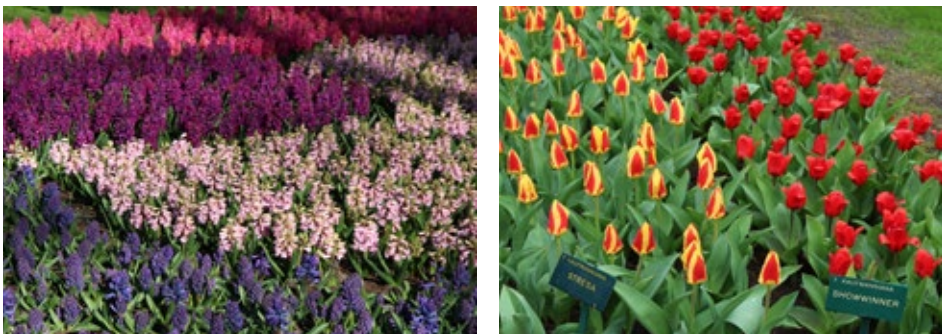

Bild 23. Lökplanteringar i Keukenhof. Obrutna planteringsytor med klara färger.

Det finns många olika former som lämpar sig för lökplantering, detta hela tiden i samspel med den unika växtplatsen. Cirklar, rader, vågor, zick zack, raka linjer eller kvadrater är några exempel på former som ofta används när det gäller lökplanteringar. Förutom planteringsmönstret påverkas formen även av hur tätt vi planterar lökarna. Tätare placering ger ett robust, färgstarkt och formstrikt utseende medan en glesare plantering ger mer fokus på de enskilda arterna i sig. När det gäller storskaliga planteringar, då form och placering har stor betydelse, strävar man ofta efter en stor färg- och formeffekt. Det är då viktigt att göra täta planteringar med ca 60 lökar (för enkla tulpaner och narcissus) per kvadratmeter. Vill man däremot gå mot andra hållet och framhäva den enskilda blomman räcker 20-40 lökar per kvadratmeter. Då bör man dock arbeta med olika lager i planteringen och skapa en bottenplantering med lågväxande lökar under de högre lökarna (Lorentzon & Wembling 2006, s 14).

Zick-zack

Rader

Cirklar

Bild 24. Mönsterplanteringar i Keukenhof.

Bild 25. Lökplanterade i en linje.

Färg är framförallt det man förknippar med lökar och med vilken man verkligen kan åstadkomma något värdeladdat. I lökkatalogerna finner vi mängder med färgvarianter och lökar med en eller flera olika färger i samma blomma. Här finner man även exempel på och inspiration till färdiga lökblandningar med fina färgkombinationer. Men lökarnas olika färger och nyanser inte är lätta att avspegla i tryckt bild. Då lökarna placeras i ett större sammanhang med en närmiljö som påverkar är denna viktig att ta i beaktning. Alltså är det platsen där lökarna ska placeras som styr lökvalet. Även lökarnas relation till varandra gällande färger, höjd och blomningstid är något som bör tas i beaktning. Förutom aspekten kring själva blommans färg är det viktigt att tänka på vilken färg lökens blast kommer att få. Vill man att en viss färg ska framträda kan man använda sig av kontrastfärger enligt färgskalan. Då framhävs de olika färgerna genom att de lyser upp varandra (Lorentzon & Wembling 2006, ss 10-15).

Bild 26. I de vänstra bilderna ses planteringar där fokus ligger på planteringens form och placering snarare än den enskilda blomman. Bilderna till höger visar på olika färgkombinationer, både färger som smälter samman och planteringar med kontrastfärger från parken Keukenhof.

Plantera storskaliga lökplanteringar

Som mycket annat när det gäller att genomföra planteringar i stor skala är det viktigt att finna effektiva planteringsmetoder för att kostnaderna inte ska bli allt för höga och för att det inte ska ta allt för mycket tid eller bli för personalkrävande.

Sprida lökarna - Ett alternativ är att sprida lökarna fritt på platsen för hand. Det blir då inte en exakt spridning eller fördelning av lökarna men detta gör ofta inget vid storskaliga lökplanteringar eftersom dessa ska uppfattas som en helhet. För att få en riktlinje vid spridningen är ett alternativ att räkna ut c/c-avstånd. Vid en genomförd lökplantering i Solna var detta planteringsalternativ att föredra enligt Nurmi¹. Man avlägsnade då grässvålen, vilket bör göras om underlaget är platt och tätt gräs, innan lökarna spreds ut och ny jord placeras ovanpå¹.

Bild 27. Lök som blivit spridda för hand tittar upp från jorden.

Maskin - Enligt Dahlberg² är det absolut mest effektiva sättet att plantera lökar på en större yta att använda sig av en lökmaskin som har en kapacitet att plantera 10 000 lökar i timmen. Med dessa maskiner kan man justera planteringsdjup samt hur ofta lökarna matas ut och därmed tätheten. Olika arter kan blandas samman (så länge lökarnas storlek ungefär stämmer överens). Antal lökmaskiner i Sverige är dock begränsad och man bör vara ute i god tid om denna metod ska användas. Maskinen fungerar bäst på en plan yta med inte allt för hög befintlig vegetation².

1 Meeri Nurmi. Skötselentreprenör, SBE Trädgårdsservice AB. Muntliga samtal 2013.

2 Göran Dahlberg. Inköpschef. Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB. Muntliga samtal 2013.

Bild 28. Plantering med lökmaskin i Solna.

Vid plantering med lökmaskin i Solna under hösten 2013 uppkom enligt Johansson³ följande aspekter.

- Elledningar och rör som ligger för grunt i marken kan förhindra plantering med maskin.
- För att kunna genomföra plantering med maskin bör högre gräs klippas eller slås på platsen innan plantering.
- Stenar och rötter kan begränsa planteringskapaciteten med maskin.
- Lökmaskinen kan inte komma åt att plantera ända intill trädstammar.
- Maskinen klarar inte av för mycket lutning i marken.
- Det blir mellanrum mellan planteringsraderna (ca 60 % av ytan kan täckas med lök).
- Maskinen måste matas med lökar/knölar i ungefär samma storlek för att fungera.

Plantera i rutor för självspredning

Genom att utnyttja vissa lökars naturliga spridning kan man välja att plantera i avgränsade områden och sedan räkna med en naturlig spridning och fördelning av lökarna med tiden. Beroende på områdets storlek kan lökarna antingen spridas eller planteras för hand. Denna metod kan vara att föredra då man har svårt att genomföra planteringen med maskin som exempelvis i mer woodlandsliknande miljöer med mycket rötter och andra redan etablerade arter³.

3 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Resultat

Växtplatser

Fungerande växtplatser

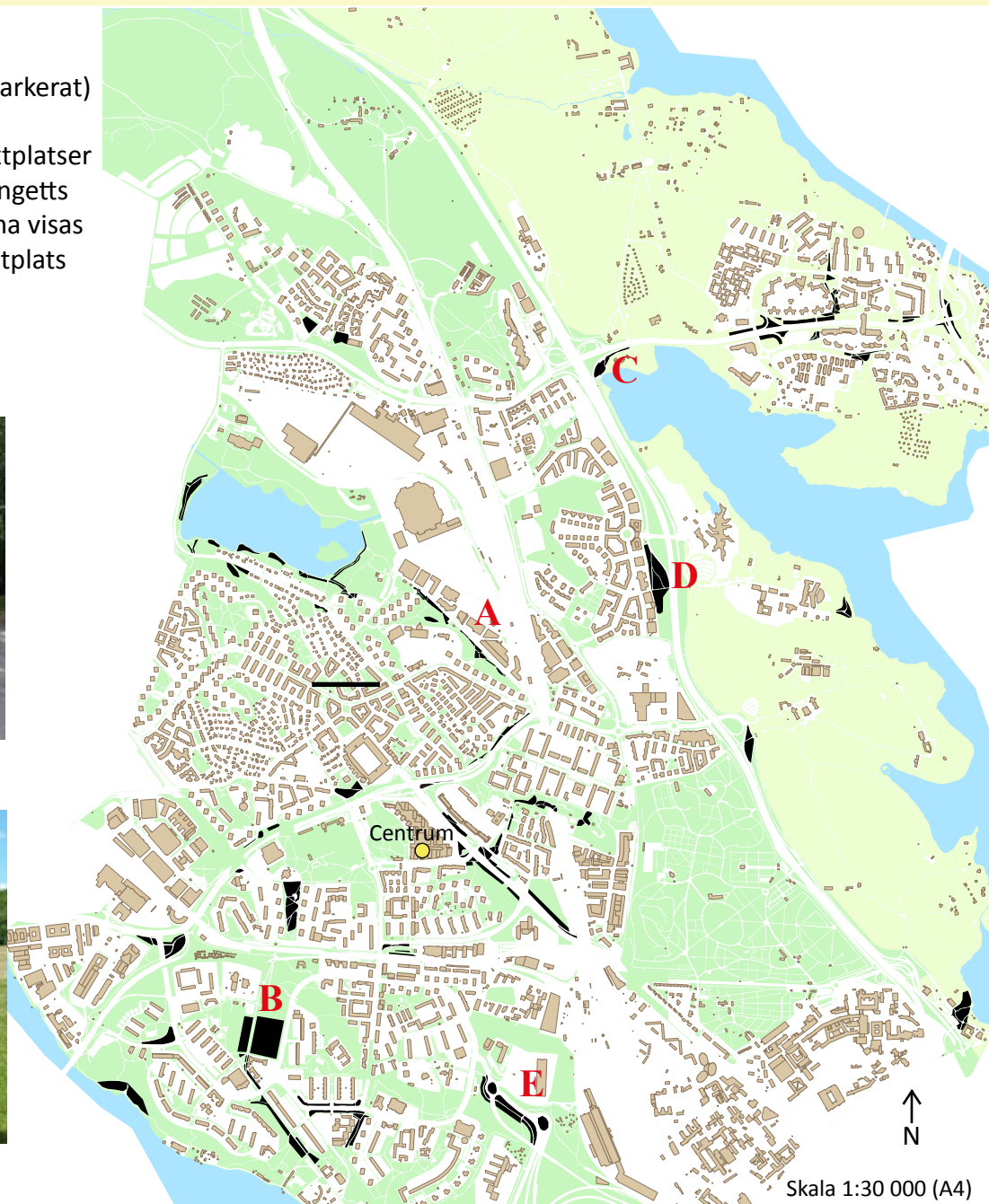
På kartan visas växtplatser (svartmarkerat) där lökplanteringar skulle kunna genomföras i Solna stad. Dessa växtplatser uppfyllde alla de kriterierna som angetts under metodval (sid 17). På bilderna visas exempel på hur en fungerande växtplats kan se ut.

Restyta bestående av klippt gräsmatta längs med bilgata och g/c -väg.

Stor öppen gräsyta i park.

Restyta bestående av klippt gräsmatta intill g/c -väg.

En större, lätt sluttande, gräsyta intill g/c -väg.

Woodlandskaraktär vid sidan av g/c -väg

Strategisk placering

Medborgardialogen

Jag visste nu vilka ytor i Solna som var fungerande växtplatser för storskaliga lökplanteringar och ville nu lokalisera vilka av dessa som var strategiska växtplatser. I medborgardialogen fanns underlag för hur Solnaborna använde sin utemiljö.

Vid de stadsdelsvisa mötena anslöt sammanlagt 175 personer. Engagemanget hos de deltagande var högt och de ville gärna dela med sig om sina aktiviteter och upplevelser i sin utomhusmiljö. Sammanlagt placerades 872 flaggor ut, alltså ett genomsnitt på 5 flaggor per deltagare. Viktigt att komma ihåg är att undersökningen visade på ett begränsat urval av befolkningen i Solna. Ibland var vissa åldersgrupper mer representerade än andra vid mötena. Vissa av de aktiviteter eller upplevelser som framkommit har grupperats ihop.

Resultatet från medborgardialogen visade att Solnaborna använde den offentliga miljön mycket i sin vardag, då främst för rörelse t.ex. promenader. I topp fem av aktiviteter fann man promenera, cykla, motion, fikar/lunchar samt njuta av landskapet (se bild 30). Ville man anlägga storskaliga lökplanteringar där många har chans att uppleva dem var promenadstråk eller längs cykelvägar bra placeringar av dessa. Undersökningen visade dessutom att många av Solnaborna vistades i de stora landskapsparkerna, Hagaparken och Ulriksdal, samt i de större rekreationsområdena, naturreservaten, och i stadens parker (Solna stad 2013).

Bild 30. Ordmoln.

Bilden ovan presenterar aktiviteter och upplevelser i förhållande till dess svarsfrekvens i ett så kallat ordmoln. Ordmolnet består av 26 stycken aktiviteter/upplevelser och ger en bild av vilka aktiviteter/upplevelser som var mest populära. Ju större ord, desto fler flaggor hade ordet nedtecknats på. Många av flaggorna beskrev flera aktiviteter och upplevelser. På första plats med 28 % av flaggorna, angavs *promenerar* och efter det följde *cyklar* med 10 %. På tredje plats kom *motion* med 9 % och efter det kom *fika/luncha* med 7 %. Där efter följde *leker*, *njuter av landskapet* och *umgås/picknick* (Solna stad 2013).

Man kunde dessutom konstatera att blommande arter i närmiljön är något många Solnabor skattar högt och njuter av. Just aktiviteten *njuter av landskapet* kom i topp fem av utförda aktiviteter och flaggor med orden *njuter av blommorna, tittar på naturen, njuter av blommor året om, följer årets skiftningar, hänger, strosar, finner frid* m.fl. visade på detta. Vid muntliga samtal med de närvarande vid mötena var det många som framförde en stor önskan om fler blommande arter i Solna, blommande arter såsom lökar. Ibland var önskan på en specifik plats (som i Skytteholmsparken och vid Råstasjön) men många uttryckte även en generell önskan om mer blommande arter i hela staden (Solna stad 2013).

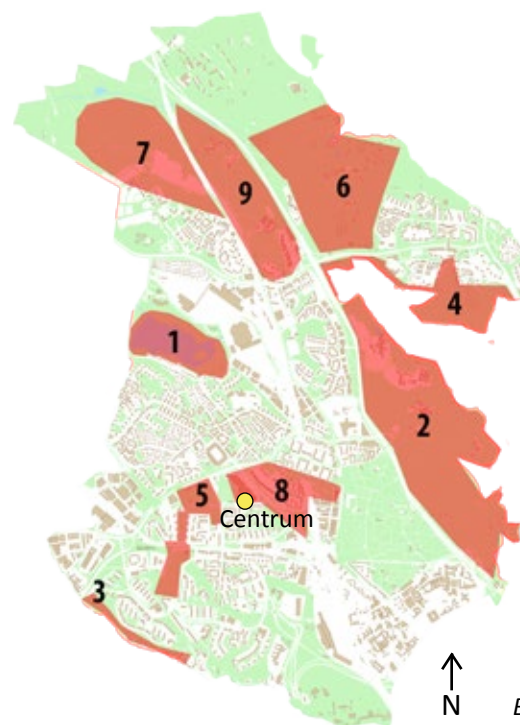

Bild 31. Exempel på flaggor som placerades ut under medborgardialogen.

Områdesanalys

Jag visste nu att medborgarna använde sin utemiljö och vilka typer av aktiviteter som utfördes samt att det fanns en önskan om mer blommande arter i staden. I områdesanalysen (bild 32) visas en karta med områden där Solnaborna utförde flest aktiviteter i sin utemiljö, alltså de mest populära. Olika områden har i vissa fall satts samman.

Det område som användes flitigast av Solnaborna var området kring Råstasjön. Det var framförallt det stråk/spår som omgav sjön som användes till diverse aktiviteter så som *promenader* eller *träning* men sjön användes även för *fågelskådning, njuta av landskapet, fika, skridskor, finna frid* m.m. På andra plats fann man Hagaparken där man angav aktiviteter som *fika, promenader, jogga, fota, åka pulka, plockar bär* m.m. På tredje plats fann man strandpromenaden vid Huvudsta strand. Utifrån denna analys framgick var många Solnabor vistades och dessa var därmed strategiska ställen för storskaliga lökplanteringar (Solna stad 2013).

1. Råstasjön
2. Hagaparken
3. Huvudstastrand
4. Tivoliudden
5. Skytteholmsparken
6. Norr om Bergshamra
7. Järva naturreservat
8. Centrum/Hagalund
9. Igelbäcken/ Överjärva

Bild 32. Områden med flest aktiviteter.
Kartillustration: Solna stad 2013.

Skala 1:70 000 (A4)

Rörelsestråk, noder, entréer

Det var viktigt att finna vilka växtplatser i staden som fungerade för lökplanteringar men man måste sedan välja ut vilka av dessa växtplatser som var mest strategiska att använda. Om man nu förutsatte att man ville placera storskaliga lökplanteringar så att de skulle vara tillgängliga för så många som möjligt fann jag framförallt tre typer av strategiska växtplatser för genomförandet av dessa i Solna. De tre placeringarna var intill rörelsestråk, vid noder eller vid entréer. I boken *Lökar och knölar* (2000) talar författaren om vikten av att planera var lökarna planteras. De placeras då på platser där man naturligt och ofta rör sig förbi platsen. Det kan t.ex. handla om en strategisk placering vid en entré (Månsson, L 2000). Vidare följer ytterligare förklaringar till de olika placeringarna.

Rörelsestråk

Den första placeringen var rörelsestråk, alltså ett stråk där många rör sig som exempelvis ett promenadstråk, längs med motorväg eller en bussgata. Det innefattar transport av alla slag från promenad till cykel, bil och buss undantaget tåg. Detta p.g.a. att tåg rör sig för snabbt för att planteringarna skulle kunna uppfattas. Vanligtvis lämpar sig den fysiska växtplatsen kring tåg heller inte för lökplanteringar i städer.

Bild 33. Ettårig lökplantering vid Vasagatan i Stockholm intill rörelsestråk.

Bild 34. Lökplantering längs bilgata i Istanbul, Turkiet intill rörelsestråk.

Noder

Den andra placeringen var vid noder i staden. Med noder menas i detta fall en plats där det ofta händer någonting speciellt och som fungerade som knutpunkt och mötesplats. Det kunde innefatta platser som en station, ett centrum eller en park. Vid en nod brukar många människor vistas och uppehålla sig. I exempelvis noden *park* finns det dessutom ofta goda möjligheter till storskaliga lökplanteringar i och med de gräsytor som ofta finns i parker.

Bild 35. Lökmatta av *Scilla* (*scilla* spp.) vid busstationen i Märsta.

Bild 36. En väg av lökar i parken Keukenhof, Holland.

Entréer

Den tredje placeringen var vid entréer. Det kunde innebära entréer i liten skala som till en park eller ett bostadsområde eller entréer i större skala som en entré till staden eller centrum. Entréer är något invånarna i staden passerar men även något man ofta uppehåller sig vid eller bestämmer som mötesplats. Entréer är ofta sammankopplat med en nod som t.ex. en entré till en park.

Bild 37. Lökar intill restaurangbyggnadens entré i parken Keukenhof, Holland.

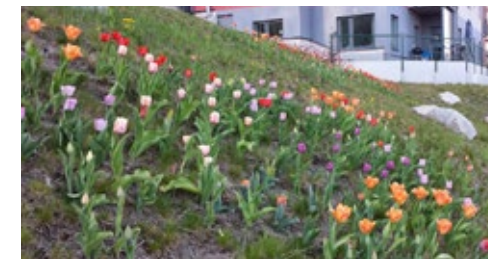

Bild 38. Lökar vid entrén till bostadsområde i Märsta.

Analys - Rörelse, Noder, Entréer

För att finna dessa strategiska platser, rörelsestråk, noder och entréer som användes mycket av invånarna i Solna sammanställdes uppgifter som framkommit under medborgardialogen. Nedan visas tre kartor med de olika analyserna.

Bild 39. Rörelsestråk.

Man kan konstatera att Solnaborna rörde sig över rörelsestråk som fanns i hela staden. Dessa rörelsestråk var ofta längre och sammanföll ofta med noder längs med vägen. De rörelsemönster som framkom är framförallt stråk där man rörde sig till fots eller med cykel. Ofta rörde sig Solnaborna längs med vatten eller i naturmark. I parker och rekreationsområdena rörde sig Solnaborna åt alla håll medan man i centrum av staden rörde sig i öst- västlig riktning.

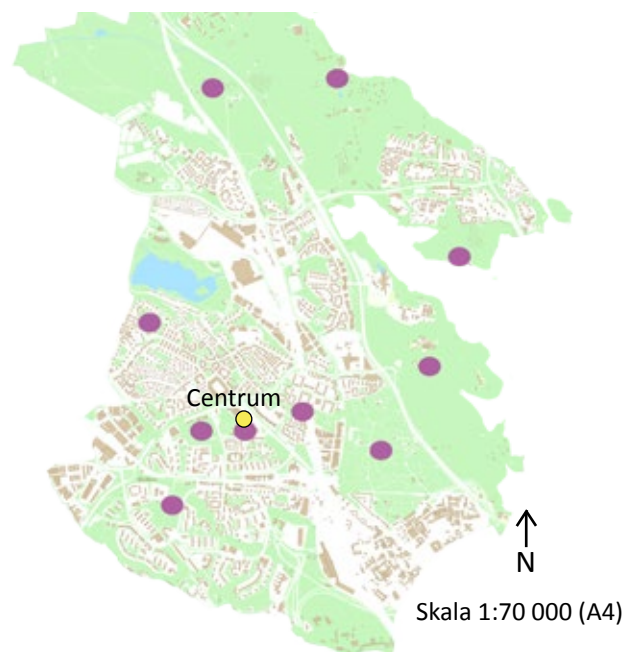

Bild 40. Noder.

De noder som framkom var ofta i form av någon park eller fik/handel. En annan typ av nod som framkom var Solnas kyrkogård. I den centrala delen av staden framkom centrum och dess närliggande parker som viktiga noder. Det fanns ett mönster som pekade på att man i centrum rörde sig utifrån var de gröna områden/parkerna fanns medan man i delarna utanför centrum rörde sig i de gröna områdena utifrån var handeln fanns. Detta berodde troligtvis på att man i staden redan befann sig vid handeln och då aktivt letade upp grönska medan det utanför staden, i natur och rekreationsområdena, var tvärtom.

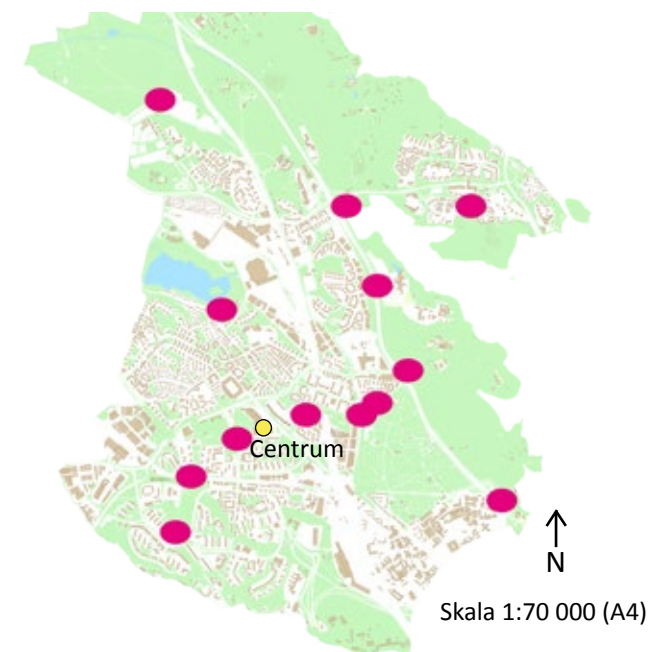

Bild 41. Entréer.

De entréer som framkom var ofta i anslutning till noder, som parker eller rekreationsområden. Entréerna framkom från en sammanställning av rörelse- och nodanalysen. Exempelvis rörde sig Solnaborna genom centrum ut i Skytteholmparken och söderut. Man kunde då anta att dessa entréer var väl använda även om de i sig inte fick några utsatt flagga under medborgardialogen.

Övriga platskunskaper

Jag visste nu i vilka områden medborgarna vistades mest i sin utemiljö samt vilka rörelsestråk som användes mycket (när det gäller promenader, cykla och motion) och vilka noder och entréer som var viktiga. För att kunna finna de slutliga mest lämpade platserna för lökplanteringar behövdes det läggas till ytterligare en dimension utifrån de kunskaper jag själv besatt om staden. Det handlade om viktig information, som det faktum att medborgarna var extra engagerade i en viss plats eller att platsen inte var lämplig för lökplantering för tillfället mm. Dessa platser framkom vid observationer vid växtplatserna, samtal med medborgare samt kunskaper om Solna stad efter genomförd praktik och timanställning. Dessa kunde sammanfalla med platser som framkommit i medborgardialogen men har då ännu en dimension av relevans som borde beaktas. Platserna var inte viktigare än de analyserna som framkom i medborgardialogen utan fungerade som ett komplement.

1. Råstasjön är ett område som alla Solnabor använder och som engagerar många. Detta område är högt värderat och har ett hårt tryck. Under medborgardialogen framkom en önskan om mer lökplanteringar på platsen samtidigt som Solnaborna vill att Råstasjön ska behålla sin typiska karaktär.
2. I medborgardialogen angav många att de vistas i Skytteholmsparken men vid platsbesök och samtalat med medborgare vid sporadiska tillfällen upplevdes ett ännu högre tryck än vad som framkommit i medborgardialogen. Skytteholmsparken (fältet) är dessutom Solnas stadspark och just stadsparken är något staden verkligen bör värna om och satsa på.
3. Bergshamra framkom under medborgardialogen som den stadsdel i Solna där flest invånare känner sig isolerade och bortkopplade från resten av staden. Ytor här borde få hög prioritet för positiva förändringar. Här finns planer på att bygga en ny lekplats.

4. Invånarna använder såklart andra rörelsestråk som inte framkommit under medborgardialogen. Ett exempel på detta var alla bilvägar. Det är många Solnabor och förbipasserande som rör sig med bil över exempelvis E4:an. E4:an är dessutom en av de viktiga entréerna till Solna och en viktig genomfartsled.
5. Den nybyggda arenan med köpcentrum kan i framtiden bli en viktig nod i Solna. Det var svårt att veta hur markanvändningen skulle komma att utvecklas runt denna nod, men den kan i framtiden bli en strategisk plats för storskaliga lökplanteringar.

6. Centrums tunnelbana, busstation och kring järnvägsstationen är viktiga entréer då många utifrån Solna anländer till staden via just tunnelbana, buss eller tåg. Här är det alltså många som rör sig och här har man dessutom möjlighet att skapa ett första positivt intryck av Solna för besökare.

7. Hagaparken är Solnaborna stolta över. De tycker att denna är en stor tillgång för Solna som sätter staden på kartan. Kommunen äger dock bara en bit mark inne i Hagaparken och denna bör prioriteras.

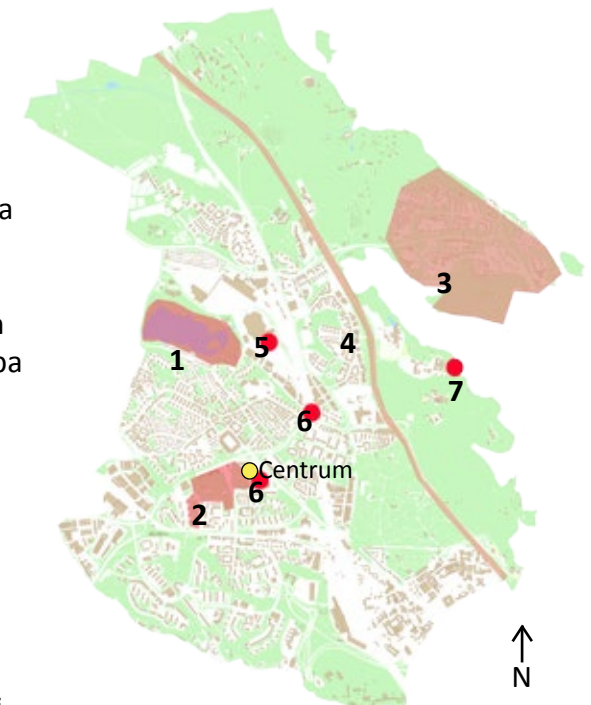
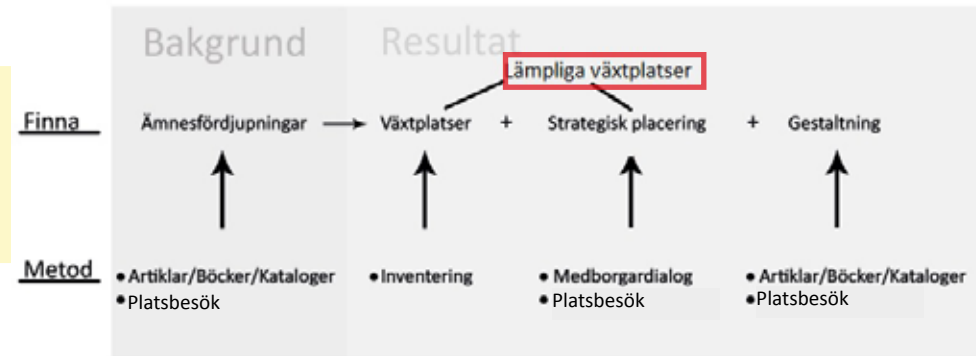

Bild 42. Övriga platskunskaper. Skala 1:70 000 (A4)

Lämpliga växtplatser

Identifiering av lämpliga växtplatser

Jag hade nu funnit fungerande växtplatser och strategiska placeringar. Det gällde nu att lägga samman denna information för att finna de mest lämpliga platserna för storskaliga lökplanteringar i Solna stad. Varför man borde välja ut ett antal (i mitt fall 10) platser var för att veta hur man skulle prioritera om möjlighet till lökplanteringar uppstod samt att dessa platser i sig då kändes mer motiverade. Jag ville motivera mitt val av just 10 växtplatser till att man borde satsa på åtminstone en storskalig lökplantering i varje stadsdel (alla hade lättast att ta sig till och vistas i sin närmiljö). Solna stad har åtta stadsdelar och har nedan lagts ihop efter indelningen vi gjorde under medborgardialogen (Bergshamra, Hagalund/Haga, Huvudsta, Råsunda, Järva/Ulriksdal). De övriga fyra platserna var platser som även de hade mycket hög relevans.

Bilden nedan visar vilka analyskartor som användes och vilken bild sammanställningen av dessa gav.

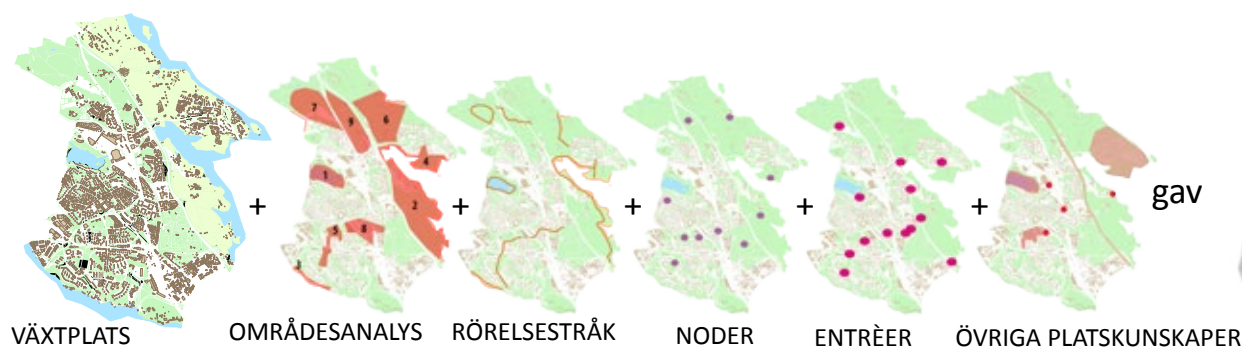
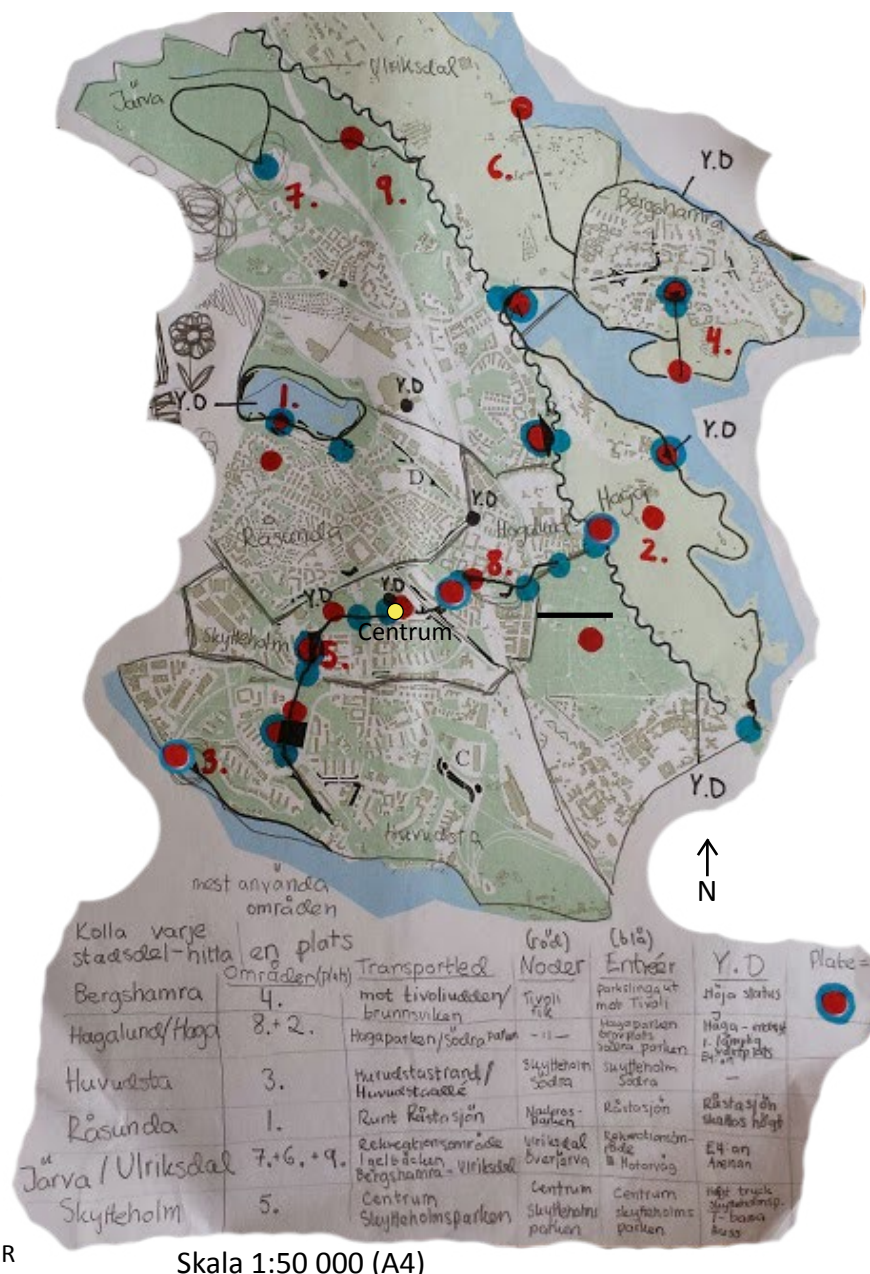

Bild 43. Analysbild, sammanställning av lämplig växtplats.

Val av placering för storskaliga lökplanteringar i Solna

Platserna och val av dessa beskrivs nedan från A-J utan inbördes rangordning. Alla platser har möjlighet att följa arbetets definition för storskaliga lökplanteringar.

A Råstasjön

I stadsdelen Råsunda kändes det självklart att välja ett område kring Råstasjön. Dels för att Råstasjön kom som nummer ett under områdesanalysen (även högt skattad under analysen övriga platskunskaper) men även för att många fungerande växtplatser var belägna här. Den specifikt angivna ytan vid Råstasjön hade en bra storlek och en fungerande växtplats. Ytan omges av ett väl använt rörelsestråk och ansågs därför vara en strategisk plats. Växtplatsen med omgivande miljö fungerade även för att skapa en lökplantering som bibehåller platsens karaktär. För gestaltungs-förslag för denna plats se sid 46.

B Skytteholmsparken

I stadsdelen Skytteholm påvisades Skytteholmsparken och centrum som väsentliga platser. I områdesanalysen kom Skytteholmsparken på nummer fem och ett ytterligare tryck påvisades under analysen "övriga platskunskaper". Den specifikt angivna platsen var den enda fungerande växtplatsen i Skytteholmsparken. Här går ett rörelsestråk och platsen fungerar även som en entré till parken om man kom söderifrån. För gestaltungs-förslag för denna plats se sid 50.

C Hagaparken

Denna plats var en av de övriga fyra platserna, alltså en utöver de som medvetet var lagda i respektive stadsdel, som föll sig lämplig för storskaliga lökplanteringar. Dels för att Hagaparken kom som nummer två under områdesanalysen men även för att Hagaparken under analysen övriga platskunskaper framstod som en viktig plats för Solnaborna. Ytan omges av ett rörelsestråk och är en entré för de som färdas till Hagaparken via båt. För gestaltungs-förslag för denna plats se sid 54.

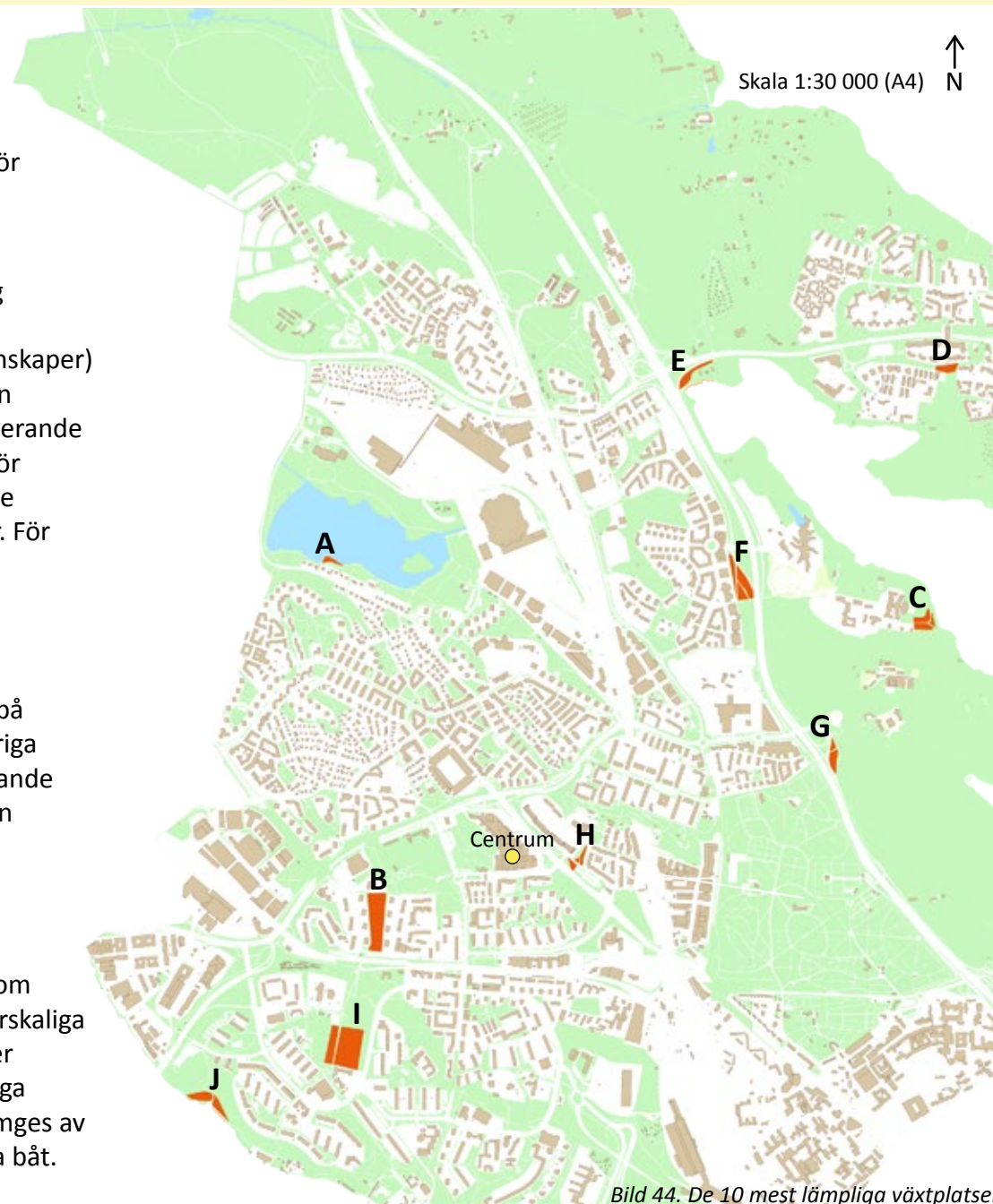

Bild 44. De 10 mest lämpliga växtplatserna.

D Bergshamra

I stadsdelen Bergshamra finns många ytor med fungerande växtplats. Under områdesanalysen uppgavs Bergshamra som nummer fyra och vidare i analysen övriga platskunskaper angavs Bergshamra som en stadsdel där man måste höja upplevelsevärdet av de boendes utemiljöer och deras känsla av att tillhöra och prioriteras av Solna stad. Det valda området kommer framförallt de som rör sig till fots eller cykel att kunna uppleva. Området ligger intill en park där man planerar att bygga en ny lekplats (vilket borde samplaneras). Ytan ligger vid parkens entré med omgivande rörelsestråk vidare in i och ur parken.

E Bergshamra

Denna plats var en av de övriga fyra platser som föll sig lämplig för storskaliga lökplanteringar. Dels för att denna plats fungerar som en entré till Bergshamra när man rör sig till fots eller cykel på rörelsestråket och kan bidra med ett positivt lyft som enligt analysen övriga platskunskaper var viktigt. Men även för att denna yta uppfattas som en entré till Bergshamra från avfarten från E4:an.

F Järva

I stadsdelarna Järva/Ulriksdal finns det få växtplatser tillgängliga för storskaliga lökplanteringar. Även om planteringen vid Råstasjön till viss del tillhör Järva (Råstasjön ligger både i stadsdelen Järva och Råsunda) var det viktigt med ännu ett område som tillhör Järva och denna var den enda strategiska växtplats som gick att finna. Denna växtplats ligger vid en entré till Hagaparken och är tillgänglig för åskådning från E4:an. På växtplatsen finns omgivande gång- och cykelvägar.

G Hagaparken/ Intill E4:an

Denna plats var en av de övriga fyra platser som föll sig lämplig för storskaliga lökplanteringar. Dels för att Hagaparken kom som nummer två under områdesanalysen men även för att Hagaparken under analysen övriga platskunskaper framstod som en viktig plats för Solnaborna. Just denna del av Hagaparken är en entré som dessutom är tillgänglig från E:4 an.

H Hagalundsparken

I stadsdelen Hagalund kändes det självklart att välja ett område i Hagalundsparken då denna har ett tydligt rörelsestråk vid sig. Parken i sig uppgavs som en målpunkt med många viktiga entréer. I områdesanalysen kom Hagalundsparken som nummer åtta vilket visar att många vistas i denna park. Parken ligger mellan centrum, kyrkogården och Hagaparken och det är många som passerar förbi denna plats. Den valda växtplatsen är en vägvisning till parkens entré och växtplatsen kan även kopplas samman med andra närliggande växtplatser.

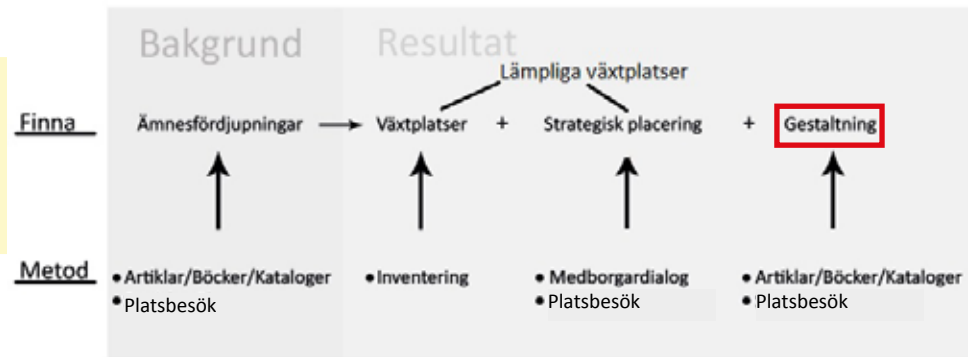
I Huvudstafältet

Denna plats ligger i stadsdelen Huvudsta och är en central plats i stadsdelen. Det är en plats som under analyserna visade sig vara både en viktig del av ett större rörelsestråk men även en viktig nod där folk uppehåller sig (därför även viktiga entréer). I områdesanalysen uppkom Huvudstafältet som nummer fem. Under analysen övriga platskunskaper belystes dessutom denna park som en stadspark med hög användning och är på vårkanten, då lökarna ska stå i blom, en plats där folk hänger, har picknick och sitter och solar. Den valda delen av parken är en viktig entré till den resterande parken men även en plats i sig där folk uppehåller sig.

J Huvudsta strand

Denna plats var en av de övriga fyra platserna som var lämplig för storskaliga lökplanteringar. Denna plats kom under områdesanalysen som nummer tre samtidigt som denna plats är en del av ett tydligt rörelsestråk. Just denna del av Huvudsta strand består av en öppen gräsyta och är en mittpunkt där många vägar möts.

Gestaltning

Inledning

Jag beslutade mig för att välja ut tre, av de tio mest relevanta platserna för gestaltning av storskaliga lökplantering i Solna. För att få en bred kunskap om olika typer av lökar valdes växtplatser med olika ståndort som kräver olika arter. De valda platserna skiljde sig dessutom åt i form och målsättning/önskvärd effekt med gestaltningen. Detta för att genom gestaltning visa att man kunde uppnå olika effekter och reaktioner bland åskådarna. Min gestaltning skulle gå ner i så pass liten skala och detaljnivå att planteringsmönster, lökval och viss information för inköp skulle framgå. Detta för att arbetet skulle fungera som underlag för Solna stad att genomföra lökplanteringar.

De tre platserna för gestaltning var följande:

Råstasjön

Skytteholmsparken

Hagaparken

På följande sidor visas gestaltningsförslagen till de tre platserna.

Råstasjön

Ängsmark och rörelseled vid Råstasjön

Platsen är placerad intill Råstasjön i stadsdelen Råsunda som ligger centralt i Solna stad. Runt Råstasjön löper en sammanhängande gångväg där både promenader och löpning är vanligt förekommande. Andra vanligt förekommande aktiviteter vid Råstasjön är fågelskådning, vila, naturupplevelse och sola/parkhäng (Solna stad 2013). Platsen som är belägen söder om sjön består av en yta på sammanlagt 1500 m². Ytan benämns enligt Solna stads skötselplan som ängsmark. Detta innebär att ytan slås i mitten av juni, i mitten av juli och i början av september till en höjd av 5 cm (Solna stad 2007). Det intilliggande gångstråket som är placerat i parkmark saltas inte och lökarna kommer därför inte utsättas för denna problematik. Den befintliga vegetationen på platsen är av ängslik karaktär med hög artrikedom med arter som exempelvis Stor nunneört (*Corydalis solida*), Smörblomma (*Ranunculus acris*), Rödklöver (*Trifolium pratense*), Kungsängslilja (*Fritillaria meleagris*) och Hundkäs (*Anthriscus sylvestris*).

Bild 45. Lokalisering av den aktuella ytan med närliggande gatunamn.
Källa: Solna stad 2013.

Ståndort

- Jordart:** Postglacial lera. Dock har ytor som gränsar till uppstickande berg ofta ytliga delar uppblandade med grövre material som utgörs av sandiga eller moiga lättlera (Sveriges geologiska undersökning 1965).
- Markfukt:** Begränsad dränering (troligtvis bättre vid de ytliga delarna) och omgivande vattnet som bidrar till hög grundvattennivå¹.
- Ljus:** Solfrånvänd.
- Konkurrens:** Lökarna får inte hota den höga artrikedom på platsen och valet av självspridande lökar är därför begränsat. Lökarna bör dessutom överstiga en höjd om minst 30 cm då markvegetationen på platsen är tät och väletablerad.

Bild 46. Ytan från flygbildsperspektiv som visar det gröna, gångvägar och bebyggelsen kring platsen. Kartunderlag: Eniro/© Lantmäteriet, i2012/901.

¹ Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Koncept/ Önskad effekt

Förutsättningar - Denna plats framkom efter medborgardialogen som en mycket viktig plats för Solnas invånare. Det framkom även att platsen har en hög bevakning, ett stort intresse och högt tryck på sig (Solna stad 2013). Denna bevakning avser främst att behålla och värna om nuvarande artrikedom, djurliv och uttryck som platsen förmedlar. Den befintliga artrikedomen på platsen är hög och en yttre störning av lökplanteringar ska inte skapa en negativ artkonkurrens mot befintliga arter. Då platsen är belägen intill ett rörelsestråk för fotgängare är det viktigt att lökarna upplevs som en del av den befintliga naturen i förbifarten.

Val av koncept - Konceptet grundar sig i medborgarnas åsikter om att behålla den starka karaktären på platsen där lökarna ska smälta in i den befintliga artrikedomen och inte ta över platsen. För att lökarna ska upplevas som en helhet tillsammans med sin omgivning valde jag att fånga upp färger från några av de vanliga fåglar som häckar vid sjön och sedan finna lökar med samma färgskala.

Vision - Vissa av de valda arterna sprider sig naturligt medan vissa av arterna kan komma att konkurreras ut med tiden. De arter som trivs på platsen kommer ta för sig och överleva och etablera sig i miljön utan att ta över den befintliga artrikedomen. Lökarna blommar vid olika tidpunkter och har en höjd på minst 40 cm. Lökarna som står i blom under april månad kommer uppmärksamma de nya lökarna på platsen i förbifarten då dessa kommer vara högre än sin undervegetation. Under maj månad kommer den befintliga vegetationen på platsen vuxit ikapp lökarna och tillsammans kommer de uppfattas som en enhetlig plantering.

Bild 47.
Platsen innan
plantering sedd
från två håll.

Bild 48. Visionsbild för färgsättningen av platsen under April månad då både tulpanen 'Yellow Spring Green' samt narcissus 'Goblet' och 'Johan Strauss' står i blom.

Från svanen såg jag färgerna vit och orange och fann därav denna Narciss (Narcissus 'Johan Strauss')

Från skratmåsen såg jag färgerna vit, svart och brunröd och fann därav en vit stjärnhycint (Camassia leichtlinii 'Alba') samt en brunröd/orange krollilja (Lilium martagon 'Arabian Night')

Från anden såg jag färgerna gul, grön och crème och fann därav en grön/gul tulpan (Tulipa 'Yellow Spring Green') en vit/gul narciss (Narcissus 'Goblet') samt en cremefärgad klocklilja (Fritillaria pallidiflora)

Bild 49. Koncept.

Planteringsmönster

För att skapa ett mer naturligt intryck där lökarna smälter in i den befintliga artrikedomen placeras lökarna i ett fritt och slumpmässigt mönster, men ska dock spridas jämt över ytan. Lökarna sätts med maskin. På platsen förkommer vissa träd och här sätts lökarna så nära dessa som möjligt.

Antal lökar per kvadratmeter:	40 st	
Fördelning per kvadratmeter:	A1: 9 st	A4: 2 st
	A2: 9 st	A5: 2 st
Lökval	A3: 12 st	A6: 6 st

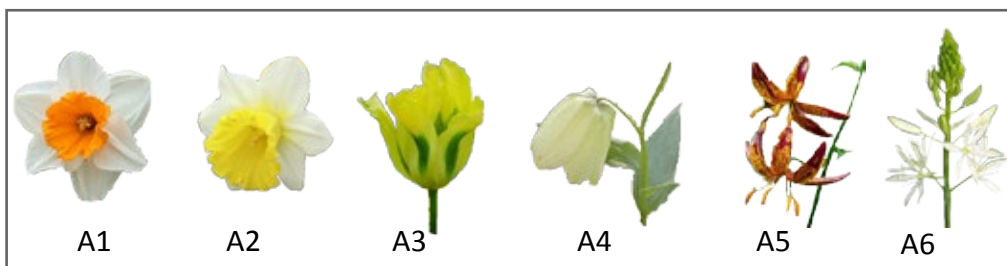
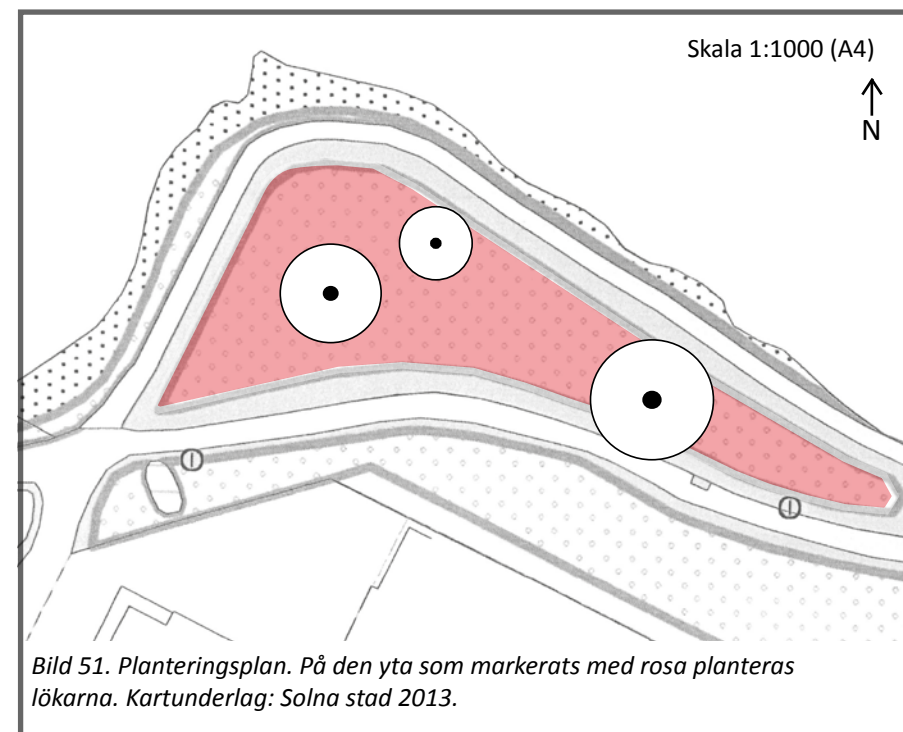

Bild 50. Arter.

Symbol	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Färg	Höjd	Blomning
A1	Narcissus 'Johan Strauss'	Narciss	Vit med orange bikrona	40 cm	April
A2	Narcissus 'Goblet'	Narciss	Vit med gul bikrona	40 cm	April
A3	Tulipa 'Yellow Spring Green'	Tulpan	Gul med gröna inslag	50 cm	April
A4	Fritillaria pallidiflora	Blek klocklilja	Ljusgul	40-60 cm	April-Maj
A5	Lilium martagon 'Arabian Night'	Krollilja	Brunröd/ orange mitt	90-120 cm	Juni- Juli
A6	Camassia leichtlinii 'Alba'	Mörk stjärnhycint	Vit	90-100 cm	Juni

Denna plantering genomfördes i verkligheten under hösten 2013 och stod i blom våren 2014. Se diskussion och reflektioner kring gestaltningens resultat under diskussion och slutsatser.

Skytteholmsparken

Park, entré och gräsyta i Skytteholmsparken

Platsen är belägen i stadsdelen Skytteholm och är en del av Solna stads stadspark, Skytteholmsparken. Vanligt förekommande aktiviteter är att njuta av naturen, strosa och leka. En önskan om ökad blomning och lökar har uppkommit vid medborgardialogerna (Solna stad 2013). Denna del av parken är en söderentré som många passerar för att komma vidare in i parken där de flesta aktiviteterna (fotbollsplan, nybyggd lekplats, ungdomsgård, fik m.m.) är belägna. Men det är även många som uppehåller sig i denna del av parken och utför aktiviteter som sola, hänga, njuta, picknick m.m. Platsen består av en yta på sammanlagt ca 20 000 m². Ytan benämns enligt Solna stads skötselplan som parkgräsmatta där ca 90 träd i olika åldrar är fördelade över ytan (Solna stad 2007). Här finns även några få ytor med buskage, perennplanteringar samt en mindre lekplats.

Bild 52. Lokalisering av den aktuella ytan med närliggande gatunamn.
Källa: Solna stad 2013.

Ståndort

Jordart:	Postglacial lera (Sveriges geologiska undersökning, 1965).
Markfukt:	Begränsad dränering p.g.a. lera i marken. Dock hjälper träden till att ta upp vatten. Trädens kronor gör dessutom att regnvatten begränsas ner till planteringarna under träden.
Ljus:	Soligt.
Konkurrens:	Låg konkurrens då endast glest gräs (ibland endast barmark) förekommer på platsen där lökarna ska placeras. Lökarna kommer att placeras under träd och kan möjligen trängas ut av ytliga rötter, därav börjar planteringarna 50 cm från trädstammen.

Bild 53. Ytan från flygbildsperspektiv som visar det gröna, gångvägar och bebyggelsen kring platsen. Kartunderlag: Eniro/© Lantmäteriet, i2012/901.

Koncept/Önskad effekt

Förutsättningar - I den avsatta budgeten för storskaliga lökplanteringar ville man bland annat satsa på storslagna lökplanteringar som skulle synas och uppskattas av många. Alltså att "proppa ut med lök" enligt Johansson¹. Solnas stadspark används flitigt av invånarna och har ett högt tryck på sig. I den utvalda delen av parken kunde jag under mina platsbesök urskilja att många uppehöll sig i denna del av parken och utförde stillsamma aktiviteter som att ligga och sola eller läsa en bok. Samtidigt rör sig många förbi platsen då denna fungerar som entré till parkens övriga delar.

Val av koncept – Konceptet grundar sig i aspekten att inte behöva ta de välanvända öppna gräsytorerna i anspråk samt att styrka parkens ursprungliga gestaltningstanke och ge fokus till de karaktäristiska träden som är utsatta i denna del av parken. Vid mitt studiebesök i parken Keukenhof fick jag min inspiration till att göra cirkelformade planteringar och kunde bland annat i artikeln *The city lot* (u.å.) försäkra mig om möjligheten att placera lökar under träd. Tanken är att cirkellarna runt träden ska ge en omslutande känsla. Jag kallar detta koncept för "trädkramare".

Vision - Valet av arter blev sådana som inte sprider sig, utan behåller samma mönster. I denna lökplantering blir därför varje lök viktig och för att undvika att planteringarna kommer att avta har några av arterna (som behåller färgerna i varje plantering) använts utifrån rapporten *Lökväxter i Enköping* (2006) där arterna beprövats i Svenskt klimat. Valet av färger gör att planteringen direkt vid uppkomst sticker ut i sin närmiljö och skapar en romantisk färggrå i en park som har avsaknad av blommande arter.

Bild 54.
Platsen innan
plantering sedd
från två håll.

Bild 55. Visionsbild för färgsättning och lökarna som kramar om träden.

Bild 56. Inspiration till att plantera lökar i cirklar Keukenhof, Holland.

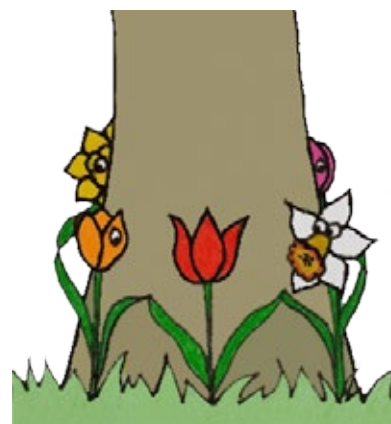

Bild 57. Koncept "trädkramare".

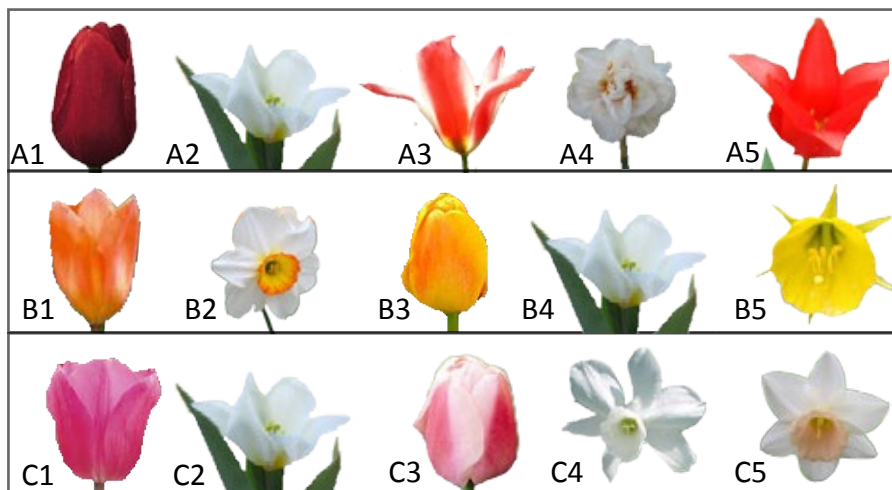
Bild 58. Inspiration till färgval Hello holland, Verner export 2013
(Tillstånd av: Linda Groot 2015-01-21).

1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Planteringsmönster

Lökarna ska placeras i en cirkelformad plantering under sammanlagt 27 utvalda träd. Planteringsplanen (bild 60) visar cirklar med tre olika färger som representerar vilken av planteringarna som ska planteras där, röd ring för röd plantering osv. Ringarna förekommer i två olika storlekar 2,5 meter samt 3,5 m. Detta anger radien för cirkeln där planteringen börjar 50 cm ut från stammen. Diametern på ringarna kommer alltså att bli 5 respektive 7 meter. Innan plantering avlägsnas grässvålen och lökarna sprids sedan för hand med en jämn, slumpvis fördelning över ytan. Ny jord placeras sedan ovanpå lökarna.

Lökval

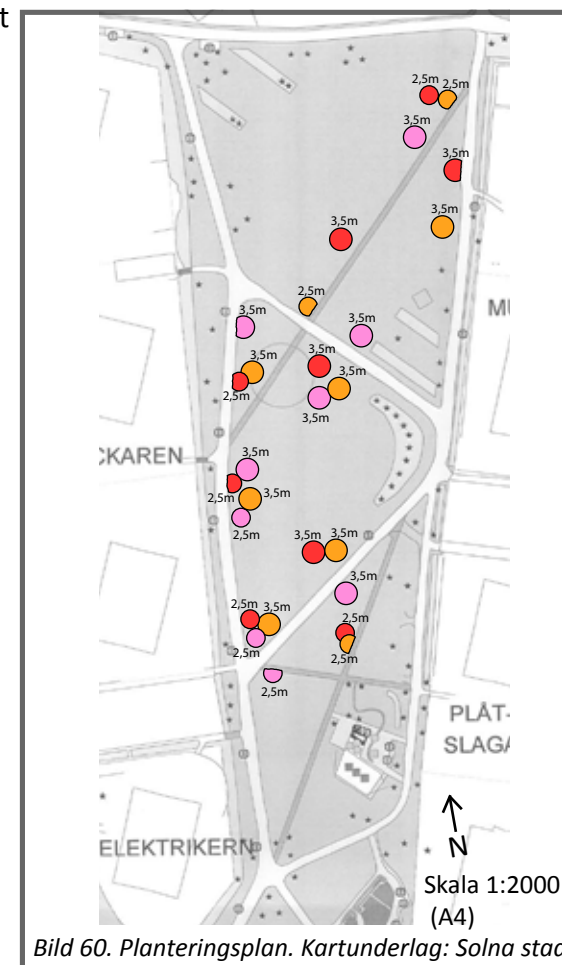
Antal lökar per kvadratmeter: 70 st

Fördelning per kvadratmeter: 14 st per art

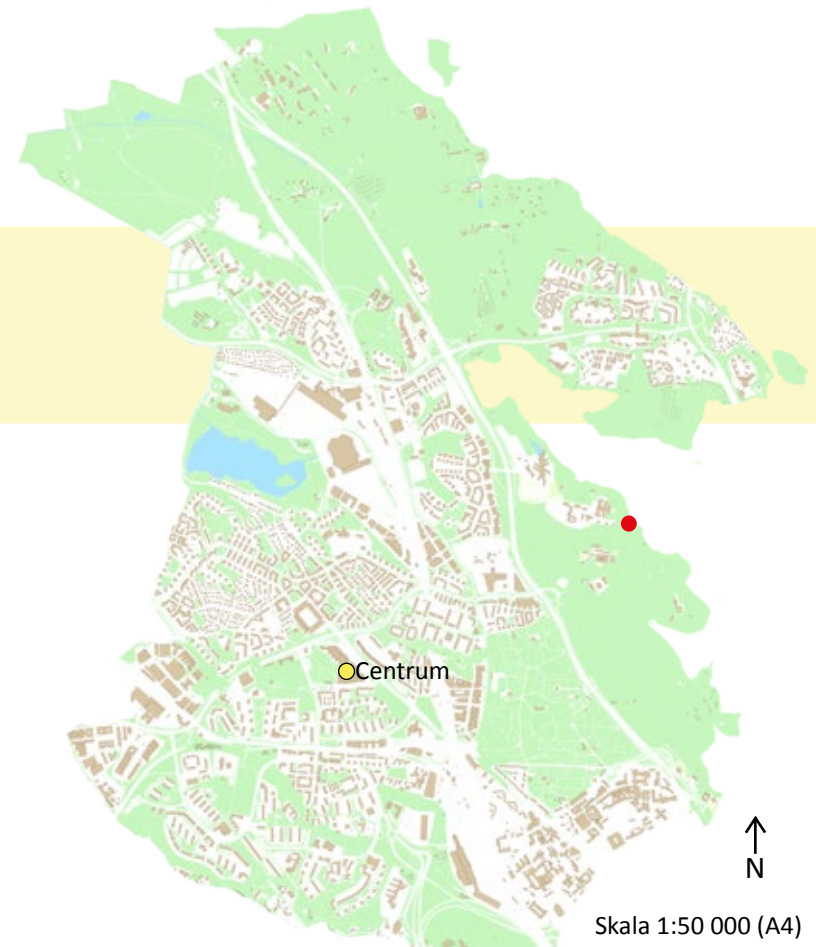
Denna plantering genomfördes i verkligheten under hösten 2013 och stod i blom våren 2014. Se diskussion och reflektioner kring gestaltningens resultat under diskussion och slutsatser.

Bild 59. Arter.

Symbol	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Färg	Höjd	Blomning
A1	Tulipa 'Kingsblood'	Tulpan	Mörkröd	60 cm	April- Maj
A2	Tulipa 'Purissima'	Tulpan	Vit	45 cm	April
A3	Tulipa 'Plaisir'	Tulpan	Röd med vita inslag	20 cm	April
A4	Narcissus 'Acropolis'	Narciss	Vit med röda inslag	40-cm	April
A5	Tulipa 'Zwanenburg var'	Tulpan	Röd	30-40 cm	Maj
B1	Tulipa 'Orange Emperor'	Tulpan	Orange	45 cm	April
B2	Narcissus 'Flower Record'	Narciss	Vit med orange/gul mitt	45 cm	April
B3	Tulipa 'Beauty of Apeldoorn'	Tulpan	Orange/gul	55 cm	April- Maj
B4	Tulipa 'Purissima'	Tulpan	Vit	45 cm	April
B5	Narcissus 'Golden Bells'	Narciss	Gul	15 cm	April
C1	Tulipa 'Don Quichotte'	Tulpan	Rosa	45 cm	April- Maj
C2	Tulipa 'Purissima'	Tulpan	Vit	45 cm	April
C3	Tulipa 'Ollioules'	Tulpan	Rosa med ljusrosa inslag	55 cm	April-Maj
C4	Narcissus 'Petrel'	Narciss	Vit	25 cm	April- Maj
C5	Narcissus 'Pink Glorie'	Narciss	Vit med rosa mitt	45 cm	April

Hagaparken

Gräsyta i parkmiljö längs med promenadstråk/entré i Hagaparken

Denna plats är placerad i Hagaparken som ligger i östra Solna. Denna yta är den enda markyta Solna stad har i Hagaparken och denna bör man värna om. Vegetationen på platsen är i nuläget klippt gräsmatta men även enstaka träd är belägna på platsen. Intill platsen ligger en strandkant med tillhörande båtbygga. Platsen är uppdelad i tre ytor med promenadstråk som skiljer dem åt. Runt omkring ligger träd och buskage. Vanligt förekommande aktiviteter vid och runt platsen är promenader, njuta av naturen, skridskor och träning (Solna stad 2013). Platsen består av en yta på sammanlagt 1800 m². Ytan benämns enligt Solna stads skötselplan som parkgräsmatta (Solna stad 2007).

Bild 61. Lokalisering av den aktuella ytan med närliggande byggnader.
Källa: Solna stad 2013.

Ståndort

Jordart:	Grus (svallgrus med innehållande grus, sand och sten). (Sveriges geologiska undersökning 1965).
Markfukt:	Hög dränering p.g.a. grus och sand i marken. Vissa delar av platsen har dessutom en lätt lutning vilken bidrar till dräneringen. Platsen är dock belägen intill vatten vilket bidrar till en hög grundvattennivå ¹ .
Ljus:	Soligt.
Konkurrens:	Hög, då klippt gräs förekommer på platsen där lökarna ska placeras. På platsen finns även tre stycken träd.

Bild 62. Ytan från flygbildsperspektiv som visar det gröna, gångvägar och bebyggelsen kring platsen. Kartunderlag: Eniro/© Lantmäteriet, i2012/901.

¹ Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Koncept/Önskad effekt

Förutsättningar – En karaktärsstark engelskinspirerad park med en rad olika praktfulla byggnader som paviljonger och Haga slott. Den aktuella platsen är omgiven av högre vegetation och bidrar inte i sig till att skapa den karaktäristiska känslan i parken. Ytan fungerar snarare som en viktig entré och som en sluss/passage vidare ut i parken. Detta innebär att gräsytorerna inte utsätts för slitage av människor då ingen rör sig över eller brukar dessa.

Val av koncept - Mitt koncept med denna plats var att utgå från en blomma, nämligen kejsarkronan (*Fritillaria imperialis*). Denna passade in i miljön i och med att Hagaparken är en del av Kungliga Djurgårdens förvaltningsområde samt kronprinsessparets "bakgård". Mitt koncept blev därav "den kejsarliga kronan (kejsarkrona, *Fritillaria imperialis*)". I artvalet ingår även en allium "vita kejsarinnan" (*Allium 'White Empress'*) som passade in i konceptet och som i och med sin senare blomning tar över efter kejsarkronan. Den blå vårstjärnan (*Scilla luciliae*) omsluter banden av lökar likt vattnet som omger platsen.

Vision – Vid mitt studiebesök i parken Keukenhof, Holland fann jag inspiration till att jobba med starka band av lökplanteringar som kan förstärka en riktning och entré väldigt väl. I denna plantering kommer dessa band att ge ett tydligt och positivt välkomnande och erbjuda en ny variant av överraskning som den engelska parken ofta erbjuder. Denna plantering kommer att märkas i den omgivande miljön då denna har en stor avsaknad av blommande arter. Denna effekt i sig (att blommande arter planteras) bidrar till en stor effekt i landskapet. Därför har valet av arter och dess färger blivit något mer neutrala. Den orange/gula färgskalan används och kontrasteras med den lila undervegetationslöken engelsk klockhyacint (*Hyacinthoides non-scripta*). Efter lökarna kommer strandveronika som täcker den nedvissnande blasten efter lökarna. Den blå vårstjärnan mjukar upp och sprider sig i gräsmattan bakom raderna av lök.

Bild 63. Platsen innan plantering sedd från två håll.

Bild 64. Visionsbild över de starka banden med lökar som stärker riktning och skapar en välkomnande entré.

Planteringsmönster

De olika planteringsytorna ska planteras på två olika sätt. I den angivna planteringsytan 1 (P1) avlägsnas grässvålen på de aktuella planteringsytorna innan lökarna sprids förhand i ett fritt mönster med en jämn spridning. Ovanpå lökarna sprids sedan ny jord ut. Här placeras även perennerna med en fördelningen på 50/50 mellan antal plantor av A8 respektive A9. Perennerna planteras slumpvist för att få en varierande spridning mellan färgerna blå och vit.

I planteringsyta 2 (P2) sätts lökarna med maskin direkt i gräsmattan så tätt som möjligt. Vid träd planteras lökarna så nära dessa som möjligt.

Planteringsyta 1 (P1):			
Antal lökar per kvadratmeter: 50 st			
Fördelning per kvadratmeter:			
A1: 1 st	A4: 15 st	A7: 5 st	
A2: 1 st	A5: 7 st		
A3: 1 st	A6: 20 st		
C/C-avstånd perenner: 40 cm (gäller både A8 och A9)			
Planteringsyta 2 (P2):			
Antal lökar per kvadratmeter: 70 st			

Bild 65. Arter.

Symbol	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Färg	Höjd	Blomning
Planteringsyta 1 (P1)					
Lökar					
A1	Fritillaria imperialis 'Aurora'	Kejsarkrona	Orange	100 cm	April- Maj
A2	Fritillaria imperialis 'Rubra'	Kejsarkrona	Orange/röd	100 cm	April Maj
A3	Eremurus ruyter 'Emmy Jo'	Stäpppilja	Gul	130 cm	Maj - Juni
A4	Tulipa turkestanica	Dvärgtulpan	Vit med gul mitt	20-30 cm	April - Maj
A5	Tulipa 'Spring Green'	Tulpan	Vit med gröna inslag	50 cm	April
A6	Hyacinthoides non scripta	Engelsk klockhyacint	Lilla	25-35 cm	April- Juni
A7	Allium 'White Empress'	Allium	Vit	70 cm	Maj - Juni
Perenner					
A8	Veronica longifolia 'Blauriesin'	Strandveronika	Blå	80 cm	Juli- Augusti
A9	Veronica longifolia 'Schneeriesin'	Strandveronika	Vit	80 cm	Juli - Augusti

Planteringsyta 2 (P2)					
B1	Scilla luciliae	Stor vårstjärna	Blå med ljusare öga	10-15 cm	April

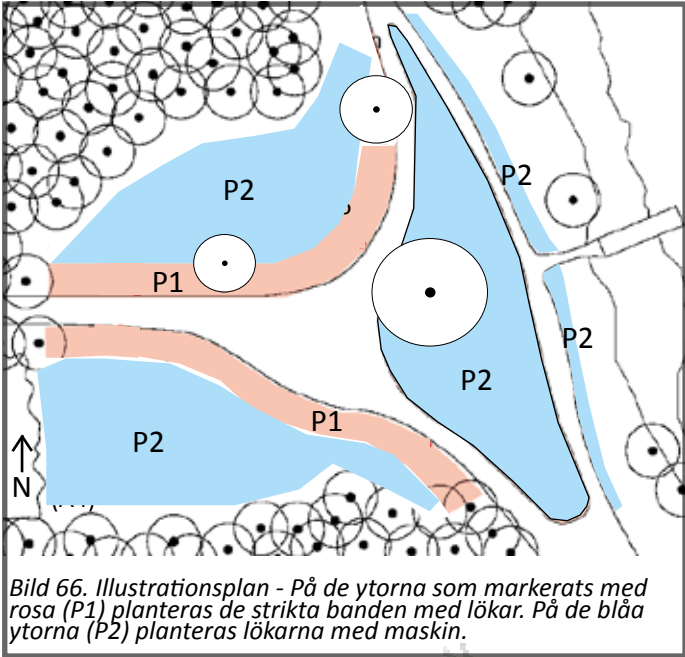

Bild 66. Illustrationsplan - På de ytorna som markerats med rosa (P1) planteras de strikta banden med lökar. På de blåa ytorna (P2) planteras lökarna med maskin.

Hållbarhet och efterskötsel

Skytteholmsparken

Hållbarhet - Planteringen i Skytteholmsparken är avsedd att hålla några år framåt i tiden. I rapporten Lökväxter i Enköping (2006) utvärderade man efter fem år vilka planterade lökar som fortfarande blommade (Håkansson 2006). Då arter valts utifrån denna rapport kan man anta att planteringen kommer hålla i minst fem år framåt. Däremot kommer planteringen säkerligen att glesas ut med tiden. I en sådan central och viktig park som Skytteholmsparken framstått som (Solna stad 2014) är det dock befogat att komplettera planteringen med nya lökar där luckor eventuellt uppstår. Då lökar inte längre är önskvärt på platsen kan man låta den omgivande gräsmattan varandra in igen.

Efterskötsel - När löken blommat klart är det viktigt att dess blast får stå kvar åtta veckor innan den avlägsnas så att lökarna hinner samla kraft till nästa växtsäsong (Wahlsteen & Lorentzon 2012). Denna aspekt, liksom att tillsättning av näring till lökarna vid uppkomst, ska skrivas in som nya riktlinjer i skötselplanen. Vid lökplanteringen i Skytteholmsparken är det även viktigt att man håller tillbaka gräsmattan från planteringsytorna årligen så länge lökplanteringen finns kvar på platsen. På ytan kan förgätmigej (*Myosotis scorpioides*) sås in för att täcka jorden då lökarna blommat över.

Råstasjön

Hållbarhet – Planteringen vid Råstasjön är avsedd att hålla några år framåt i tiden även om lökarna säkerligen kommer att glesas ut med tiden. I denna plantering står lökarna i ett slumpvist mönster som ibland är tätare och ibland är glesare. Då planteringen redan ger ett slumpvist intryck märks det inte ifall planteringen skulle glesas ut eller om det skulle uppstå luckor i planteringen. Vill man däremot komplettera med nya lökar för att få denna att hålla längre är detta ett alternativ.

Efterskötsel – Ytan kommer enliga Solna stads skötselplan att slås första gången i mitten av juni (Solna stad 2007). För att säkerställa att alla arter (speciellt *Lilium*) hinner blommar bör man vänta med att slå ytan till mitten av juli.

Närliggande ytor som även dessa har *Lilium* har klarat denna skötselplan och får återkommande blom året efter. När det gäller uttrycket den nedvissnande blasten lämnar efter sig kommer dessa att skymmas av den befintliga vegetationen och inte ge något negativt intryck.

Hagaparken

Hållbarhet – Denna plantering har olika mål och förutsättningar för hållbarhet beroende på planteringsyta. I planteringsyta 1 är planteringen avsedd att hålla några år framåt i tiden. Lökarna kommer dock att glesas ut med tiden och behöver då kompletteras med nya. Perennerna vid planteringsyta 1 kommer att ha en längre hållbarhet än lökarna. I planteringsyta 2 kommer lökarna att sprida sig i gräsmattan och snarare öka i antal än minska de kommande åren.

Efterskötsel – Blasten efter lökarna i planteringsyta 1 bör efter blomning få stå kvar och vissna ner åtta veckor innan den avlägsnas. Denna aspekt, liksom att tillsättning av näring till lökarna ska ske vid uppkomst, ska skrivas in som en ny riktlinje i skötselplanen. Denna yta ska vidare benämnas som perennplantering i skötselplanen. För att inte gräsmattan ska växa tillbaka in på planteringsyta 1 är det viktigt att hålla tillbaka bakomliggande gräs.

I planteringsyta 2 kommer lökblasten att försvinna i gräsmattan. För att få lökarna att sprida sig ska klippning av gräsmattan endast ske en gång i juni och en gång i juli. Detta ska skrivas in i skötselplanen¹

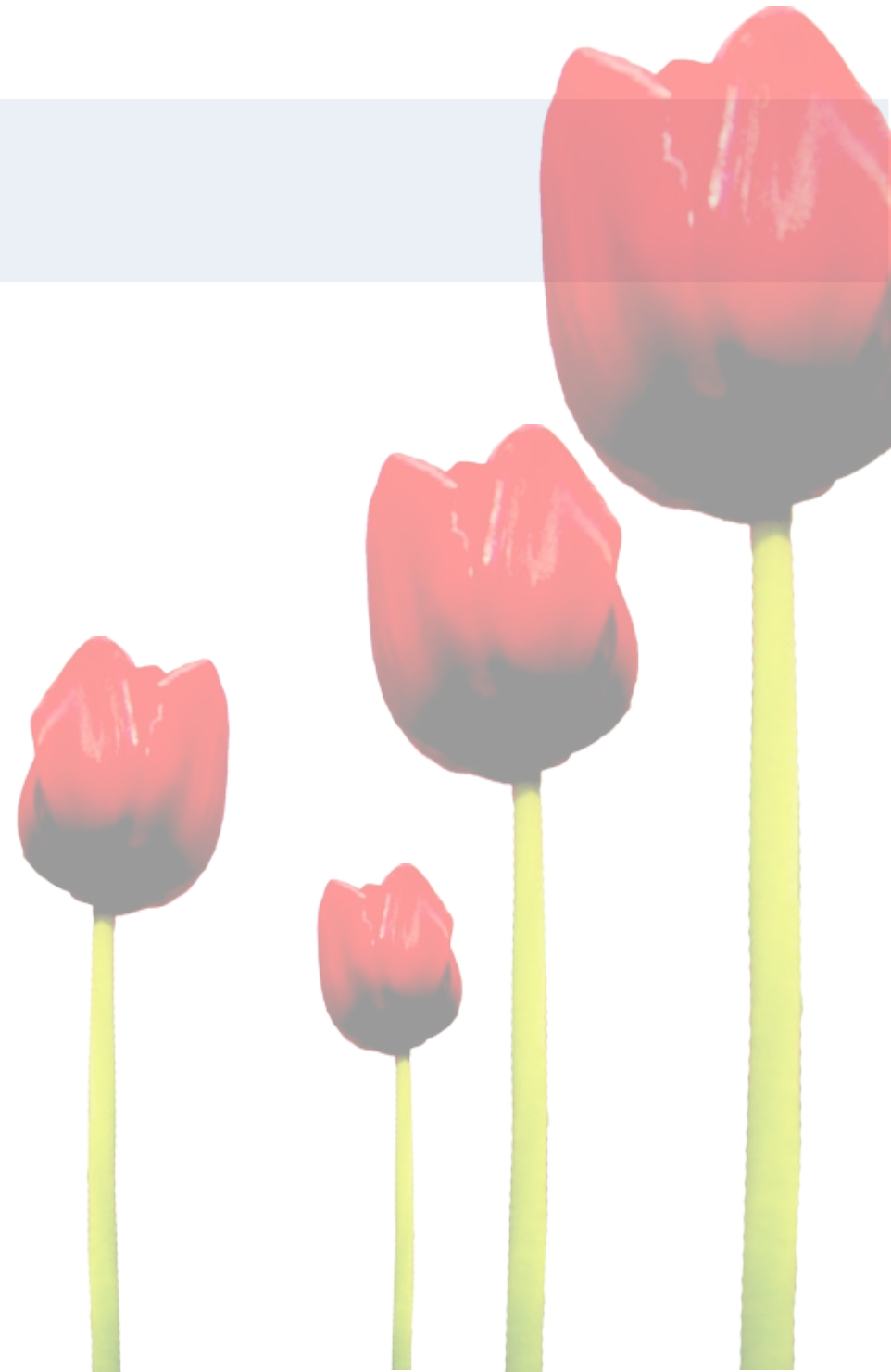

Bild 67.
Lökplanteringen i
Skytteholmsparken
på väg upp för
andra året i rad.

1

Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Diskussion och slutord

Inledning

Detta arbete har pågått under en längre period med början våren 2013 och avslutas till våren 2015. Tanken enligt arbetsplanen var att examineras under september 2013. Det som hänt under mitt uppehåll från arbetet är att jag fått se resultatet av lökplanteringarna som genomfördes utifrån detta arbete. Detta är såklart en styrka då man kan utvärdera resultatet av gestaltningen. Men var inte planerat att ha med i arbetet från början. Jag beslutade mig därför för att inte lägga in det faktiska resultatet av mina planteringar under min resultatdel i uppsatsen utan endast ta med det i diskussionen. Endast aspekter kring det faktiska resultatet av planteringarna som relaterar till mina gestaltningsförslag i arbetet, exempelvis om den uppfyllde önskvärd effekt mm diskuteras.

Arbetet har pågått under en längre tid och förutom tidsplaneringen i arbetsplanen har även syfte och forskningsfrågor ändrats. Jag ville framförallt ändra mitt arbete från att ha legat på en mer generell nivå till att koppla det mot Solna stad som grund för gestaltningen. Att jag fått djupare kunskaper om lökar och hur dessa, i stor skala, kan användas i det offentliga rummet är en bonus jag fått på vägen, snarare än ett syfte. Det nya syftet med arbetet blev således att identifiera lämpliga platser för storskaliga lökplanteringar i Solna samt att genomföra gestaltningsförslag för tre av dessa platser. Men jag ville även att detta arbete skulle kunna användas som underlag och slutligen bidra till ett verkligt genomförande av storskaliga lökplanteringar i Solna stad, vilket också blev fallet. Det var egentligen denna konflikt som blev den största svårigheten i arbetet. Balansen mellan att parallellt genomföra det skriftliga arbetet (som en del av utbildningen) och att agera arbetsledare för och driva igenom projektet på arbetsplatsen.

Det fanns hela tiden hållpunkter i arbetsledarrollen att följa liksom i skrivandet. Jobbet med "levande ting (lökar)" gjorde att jag ibland fick ta beslut och genomföra saker i praktiken vilket påverkade utformningen av detta arbete. Ett exempel var att göra klart min gestaltning i ett tidigare skede än vad som varit fallet om jag kunnat följa den ursprungliga planeringen. Praktiska moment var att hinna med upphandling, frakta lökarna till Sverige, planera och genomföra planteringarna m.m. Detta påverkade egentligen inte mitt val av växtplats eller artval utan mer att koncept och liknande som inte hade en avgörande roll på arbetsplatsen, utan snarare var viktiga delar i uppsatsen, fick beskrivas och illustreras i ett senare skede.

Det arbete som framförallt var kvar att genomföra efter uppehållet var att skapa illustrationer, formalia, till viss del ämnesfördjupningen, diskussion samt bildhantering. Själva genomförandet av resultatdelen (medborgardialog, inventering, analys mm) samt gestaltningen var klart redan innan uppehållet då lökarna skulle planteras under hösten 2013.

Metodval

En av metoderna som påverkades av föregående problematik var genomförandet av inventeringen. På arbetsplatsen startade inventeringarna i ett tidigt skede för att hinnas med. Kanske skulle ännu fler platser som lämpar sig för storskaliga lökplanteringar funnits om jag sett mer exempel på växtplatser i Solna och hunnit tillgodogöra mig fler källor i ämnet. Detta framförallt gällande flera växtplatser av karaktären woodland/lund/naturmark där till viss del några ytor föll bort. Min kännedom om Solna var dessutom begränsad och att enbart använda sig av skötselkartorna som underlag för att finna lämpliga växtplatser hade säkerligen resulterat i att ett antal lämpliga ytor hade försvunnit på vägen.

Då blev det extra viktig att få synpunkter från Johansson¹ som hade börjat funderat på ytor som skulle fungera för storskaliga lökplanteringar och kunde markera vilka ytor på kartan som skulle kunna vara aktuella att inventera. Vid inventeringen hade jag inte hunnit reda ut begreppet för storskaliga lökplanteringar i arbetet. Detta resulterade i att valda växtplatser under inventeringsdelen (sid 33) ibland tar med ytor som enskilt inte uppnår en yta på 1500 kvadratmeter utan måste då samgestaltas med en annan växtplats för att uppfylla definitionen för storskalig lökplantering. Jag valde att ha kvar dessa växtplatser i min inventeringskarta just för att de då blir relevanta.

När det gäller medborgardialog som metodval är detta i många fall en bra väg att gå. Det involverar och engagerar invånarna på ett sätt som annars är svårt att åstadkomma. Jag anser att informationen från medborgardialogen blev tvunget att bearbetas och analyseras för att kunna utgöra underlaget för det storskaliga planeringsperspektivet. Detta förutsätter att man har en tillräckligt stor svarsfrekvens samt en spridning som representerar majoriteten av medborgarna. I mitt fall anser jag att 175 personer var en hög svarsfrekvens. Däremot var vissa målgrupper underrepresenterade vid mötena t.ex. ungdomar. Denna brist kompletterades delvis med information från analysen Övriga platskunskaper.

Bakgrund och resultat

Efter att ha slutfört arbetet har jag förstått betydelsen av och sett möjligheterna för hur man kan realisera storskaliga lökplanteringar. Jag har också tagit del av reaktioner från allmänheten på de planteringarna som utgått från detta arbete och förstått att de uppskattas. Det är uppenbart att storskaliga planteringar bidrar med något positivt i den offentliga miljön.

Hur länge måste då en lökplantering hålla för att den ska vara ekonomiskt hållbar? Detta är såklart beroende av ekonomi och syfte med planteringen. Just i detta fall fanns en angiven budget för just storskaliga lökplanteringar där man på ett snabbt och effektivt sätt ville visa att de gröna frågorna prioriterades i staden. "Proppa ut med lök", enligt Johansson¹. Jag har i detta arbete tagit hänsyn till dessa mål. En fråga som däremot funnits med hela vägen är ifall det är hållbart att plantera lökar som kostar 40 kr/ styck när man istället kan få många flera lökar av annan art för samma pris? Har man möjlighet att bekosta lökar som skiljer sig från de billigare arterna är detta ett sätt att gynna artrikedom och att pröva olika arter för det svenska klimatet, vilket är positivt. Man har dessutom större möjlighet att skapa något unikt för staden om man inte begränsar sig till vissa arter. Det som även är avgörande i den ekonomiska frågan är vad man har för syfte, önskvärd effekt med planteringen. Vill man skapa en slående effekt kanske inte den enskilda arten är den viktigaste utan snarare färg och mönsterval. Man kan då välja billigare arter.

1 Lars Johansson. Stadsträdgårdsmästare Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef SLU. Muntliga samtal under 2013 -2014.

Något som även avgör kostnaden är växtplatsens förutsättningar. I ett woodland krävs ofta mer skuggtåliga arter, något som är svårare att finna än de som vill stå i soligt läge och urvalet blir då mindre. Jag skulle generellt vilja påstå att det som är det viktigaste är att man sätter en egen prägel på planteringen. Att man är medveten om vilka arter som krävs för att uppnå önskvärd effekt och detta bör styra artval mer än kostnadsfrågan när man väl beslutat sig för att satsa storskaligt. Om tillfälle ges bör man prova nya arter för att se om dessa fungerar i det svenska klimatet och i den stora skalan. Det kan då vara lämpligt att prova endast en ny art i en gestaltning, inte använda sig av endast otestade arter.

Lökar växer ursprungligen inte i den urbana miljön och deras förutsättningar är därför begränsade. Det är vi som placerar lökar i offentlig miljö för att vi vill, för att de bidrar med något. Det är då viktigt att lökarna inte tar anspråk på invånarnas nuvarande markanvändning. Är lökarna i vägen eller hindrar folk från att använda en yta som de brukar finns det stor risk att planeringarna bli förstörda både omedvetet och medvetet. Man ska även vara beredd på att det alltid finns de som tror man har rätt att plocka lökar som står på offentliga platser. Jag har däremot en känsla av att då man planterar något som är storskaligt, så att det blir uppenbart att det är anlagt, visar folk mer respekt och låter saker stå kvar. Detta beror troligtvis på att man uppmärksammar att det anlagda är planerat, genomtänkt, och uppfyller ett syfte medan en lök som tittar upp på ett slumpvist ställe "lika gärna kan avlägsnas". Risken med det storskaliga är dock att man skulle kunna tänka att, det finns så många lökar så att det inte gör något, eller syns, om man tar en. För att undvika detta är det viktigt med information till medborgarna om planteringen och syftet med den, att inge en känsla av delaktighet i planteringen så folk blir rädda om den. På så vis kan medborgardialog som metod bli ännu viktigare. Medborgardialogen fungerar då inte endast för att göra analyser, utan för att få medborgarna delaktiga i planeringarna så de känner ansvar. Ju fler som blir engagerade ju lättare är det att hålla planeringarna fina och fungerande.

Växtplats

Innan inventeringen började var det svårt att definiera vissa av kriterierna (sid 17) utan att i praktiken ha få sett exempel på både fungerande och icke fungerande växtplatser. Vissa av mina kriterier skapades under tiden av genomförda platsbesök. Ett exempel på ett sådant kriterium var att växtplatsen inte skulle ta befintlig markanvändning i anspråk. Vikten av detta kriterium insåg jag först vid platsbesök där det påvisades hur mycket folk som vistades på en yta som vi hade som en eventuellt fungerande växtplats. Har man detta kriterium i åtanke skulle inventeringen kring platsen som visas som fotografi under exempel B på sid 33 säkerligen behöva preciseras ytterligare. I inventeringskartan är hela ytan benämnd som en fungerande växtplats, vilket den är. Skulle man således bestämma sig för att satsa på lökplantering här skulle man behöva besöka platsen och se hur den används under den säsong som lökarna sedan skulle blomma. Detta faller dock snarare under gestaltungsdelens än under inventeringsdelen i detta fall.

Andra kriterier blev uppfyllda automatiskt då det var Lars Johansson som pekade ut ytor som var värda att besöka. Han pekade exempelvis endast ut ytor som kommunen förfogade över och som inte var planlagda. Kriteriet att växtytan skulle vara tillgänglig för åskådning uppfyllades automatiskt vid de genomförda inventeringarna. De ytor jag själv kunde besöka och uppleva visuellt blir det även för andra.

Det var framförallt grösytor, restytor som blev mest relevanta som växtplatser i Solna. Dessa restytor är ofta belägna längs med vägarna i staden och har en begränsad artrikedom. Ytorna används sällan i något eget syfte utan har blivit just restytor. Det är sällan folk rör sig direkt över dessa ytor men det är däremot vanligt att många rör sig vid sidan av dem. Ytorna i sig är ofta svåråtkomliga på ett fysiskt plan (vilket skulle kunna minska risken för förstörelse) men är däremot tillgängliga på ett visuellt plan. Blir tillgängligheten för begränsad är dessa ytor dock inte relevanta i fall då planteringen inte kan upplevas av fotgängare.

Ibland var det svårt känna till planeringen av nybyggen och växtplatser kunde helt plötsligt förvandlas till byggarbetsplatser. Det är därför mycket viktigt med ett nära samarbete med övriga professioner för att samordna diskussionen kring ytors tänkta funktion.

Strategisk placering

Vill man finna flera lämpliga växtplatser i Solna skulle ett samarbete med övriga markägare vara en bra väg att gå. Ibland ligger andras mark bättre till än den mark Solna äger. Ett samarbete skulle då kunna skapa en bättre helhet för lökplanteringar i staden. Då kommer å andra sidan frågor om exempelvis ansvar för skötseln att uppkomma. Det bli fler parter som skulle behöva komma överens om vem som gör och bekostar vad. Överväganden vid en eventuell ny markanvändning på en redan planterad växtplats skulle bli mer problematiska.

Under analysen övriga platskunskaper (sid 39) övervägdes att ta med andra större vägar än bara E4:an då det rör sig många förbi dessa. Jag beslutade mig för att inte göra detta för att undvika risken att planteringarna skulle rikta sig för mycket mot bilisterna när man snarare vill främja de gående. Det känns dock relevant att ha med just E4:an då det är många entréer, noder och rörelsestråk som leder förbi denna och som även utnyttjas av fotgängare. Är det dessutom någonstans man ska satsa på planteringar för att visa utåt mot förbipasserande i Solna är E4:an också ett bra alternativ.

Det är viktigt att satsa på en lämplig storskalig lökplantering i varje stadsdel så att alla har dessa tillgängliga nära hemmet. I vissa områden såsom Järva äger kommunen dock ingen strategisk mark för storskaliga lökplanteringar nära boendet. Det blir då extra viktigt att satsa på andra platser där man antar att medborgare passerar eller vistas. I detta avseende var det bra att genomföra en medborgardialog och dela in denna i stadsdelsvisa möten. Jag kunde då få en bild av var Järvaborna brukar vistas i sin utomhusmiljö förutom i sin egen närmiljö och försöka finna en lämplig växtplats för storskaliga lökplanteringar även för dem.

Gestaltning

Vid mitt platsbesök i parken Keukenhof fann jag mycket inspiration och exempel på att jobba med färgsammansättningar och liknande. Man ska dock komma ihåg att denna park är avsatt för just lökplanteringar och anpassa därefter. Det vill säga att denna byggs upp på nytt varje år och man satsar helhjärtat på att ge lökarna optimala förutsättningar. Parken är även avsatt som en turistpark och drar miljontals med besökare varje år. Det är alltså inte samma förutsättningar som gäller för lökplanteringar i staden. Där måste man ta hänsyn till vad som kommer efter lökarna och vad lökarna lämnar efter sig. Blaster som vissnar ned och en markyta som (vid täta planteringar) konkurrerat ut befintlig vegetation och lämnar en kal yta. I staden är det inte säkert att närmiljön kan samspela med lökarna som i Keukenhof och att besökare på platsen håller sig utanför planteringarna och lämnar dessa orörda. Det man framförallt kan ta med sig från Keukenhof och som jag valde att ta med mig till mina gestaltningar i Solna är hur man jobbat med olika artsammansättningar gällande färger, täthet, uttryck, höjder mm. Platsbesöken gav mig inspiration men har inte överförts och använts rakt av då detta inte skulle fungera i de förhållanden som finns i städerna eller i den stadsplanering man eftersträvar.

Eftersom två av mina gestaltningsförslag förverkligades har jag också haft förmånen att se resultaten av dem. I båda dessa fall anser jag att min önskvärda effekt med respektive plantering uppnåtts.

Vid Råstasjön var det många som passerade då vi genomförde planteringen av lökarna. Den generella reaktionen var att det var positivt att vi satsade på den gröna utemiljön men nästintill alla som kommenterade detta uttryckte också en oro över att den befintliga vegetationen och att stämningen på platsen skulle påverkas för mycket. När narcissus först dök upp i planteringen hade den underliggande vegetationen inte hunnit växa sig hög och dessa syntes väl på platsen och gav ett positivt intryck. När lökarna sedan stod i blom i slutet av maj visade det sig att de smälte in väldigt väl i den befintliga vegetationen. De stod inte för en "egen stämning" och tog heller inte över, utan lyfte fram och förhöjde snarare den befintliga stämningen på platsen.

Från bloggare:

"En hel äng med påskliljor lyste verkligen upp, vid Råstasjön"
(Wiolettan 2014).

Bild 68. Råstasjön sent i Maj år 2014. Den befintliga vegetationen på platsen är ännu låg och narcissus lyser upp på platsen och syns väl för de förbipasserande.
Foto: Berg Grundin 2014.

Hundkäxet blev mer framträdande än vad som upplevdes innan lökarna var planterade. De passade dock väl ihop med den gula färgen i tulpanen och narcisser. Hade jag vetat att det vita på platsen skulle framträda så pass mycket hade en annan art än just vit camassia fått ta vid efter tulpanen och narcisser.

Det visade sig vara ett bra beslut att använda högre arter än 30 cm. Hade artvalet varit lägre hade dessa försvunnit i den befintliga vegetationen. I de fall då man ska föra in lökar på en artrik växtplats med också högväxande arter är det alltså mycket viktigt att inventera den befintliga vegetationen för att få denna att samspela med lökarna.

Bild 69. Råstasjön sent i Maj år 2014.
Den befintliga vegetationen på platsen har vuxit och enbart själva blomman av lökarna syns i planteringen.

I Skytteholmsparken skapades verkligen den storskaliga, mäktiga känslan som eftersträvades. Färgerna harmoniserade väl med varandra och skapade ett spännande formspråk med de cirkelformade mönstren under de befintliga träderna. Ska man göra storskaliga planteringar i en välanvänd park tror jag starkt på att plantera lökar under träd där de inte är i vägen för övrig markanvändning. När det gäller artval fungerade dessa mycket väl gällande färg och höjder (även om Narcissus 'Golden Bell' planterats in i den rosa planteringen istället för den gula). En art som överraskade mig var Tulipa 'Zwanenburg var' där det växte flera blommor från samma stjälk och den röda färgen var väldigt intensiv. Jag hade övervägt att föra in en mildare röd tulpan tillsammans med denna vid nytt artval. Tulipa 'Kingsblood' saknas även i den röda planteringen som hade kunnat dämpa den intensiva röda färgen.

Från bloggar:

”Solna > Sveriges Keukenhof

*...En gång på 90-talet i mitt förra liv, var jag i Keukenhof, som ligger i Holland. Sådär ser det ut i Skytteholmsparken i Solna nu (bild).....Missa inte detta innan det är överblommat. Underbart är bara förnamnet”.
(lor tycker 2014)*

Bild 70. Bilder över planteringen i Skytteholmsparken våren 2014.

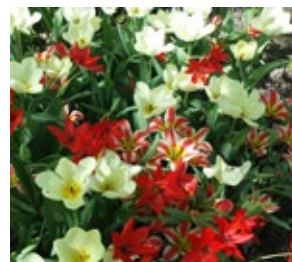

Bild 71. Bilder från Skytteholmsparken som visar på de olika färgkombinationerna och hur färgerna harmoniserar med varandra i planteringen.

Jag anser att lökar är något vackert som kan stå för sig själva och till och med bidra med skönhet och känsla till en mindre vacker växtplats (exempelvis intill en motorväg). Kanske bidrar kontrasten till att få lökarna att framstå som ännu vackrare. Jag anser också att lökarna kan förskönas genom att de får ”styrka” i en vacker närmiljö. Vill man skapa en övergripande vacker, mjuk och behaglig stämning kan växtplatsens närmiljö vara avgörande för att uppnå önskvärd effekt. Vill man försköna en inte lika vacker miljö kan lökplanteringar också bidra på ett positivt sätt.

Även om den utvalda platsen i Hagaparken är placerad i en karaktärsstark engelsk park bidrar platsen i sig inte till de typiska vyerna, stora öppna gräsyterna, pampiga utplacerade byggnader och spelar därför inte en avgörande roll i det avseende. En önskan om mer blommande arter i Hagaparken uppkom dessutom under medborgardialogen (Solna stad 2014). Planteringen i Hagaparken skulle helt klart påverka den rumsliga känslan och upplevelsen på platsen. Platsen upplevs idag som ett slutet rum och kommer med lökplanteringen att inge en ännu tydligare rumskänsla då mitten av rummet och dess riktningar kommer att förstärkas genom lökarna och perennerna. Sidorna i rummet kommer att bli begränsade i dess tillgänglighet, vilket inte borde påverka rummet negativt då dessa ytor inte brukas av de förbipasserande. I den angivna planteringsytan 2 kommer vårstjärnan sprida ut sig bakom de mer formstarka banden (P1) att skapa ett mer lättsamt intryck. För att inte skapa en tom yta efter lökarna och för att skymma den nedvissnande blasten i planteringsyta 1 kommer perennen strandveronika (Veronica longifolia) att ta vid efter lökarna. Denna perenn lockar även till sig fjärilar vilket känns passande i en park där man driver ett fjärilshus.

Ett stort problem som man stöter på när man jobbar med större lökar som placerats tätt är vad som kommer efter lökarna. Först och främst måste lökarna få vissna ner åtta veckor innan de kan avlägsnas. Den nedvissnande blasten är inte något dekorativt inslag. Det kan då bli aktuellt med perenner eller annan undervegetation som kommer upp och täcker den nedvissnande blasten (som exempelvis vid planteringen i Råstasjön eller i Hagaparken). I planteringar då den önskvärda effekten är slående lökplanteringar och där lökarna ska stå tätt (som i Skytteholmsparken) kommer de inplanterade perennerna att kräva och ta plats i planteringen. Det är då svårt att få lökarna att stå tätt och denna effekt kan avta. Min uppfattning gällande denna fråga, då Solnabor frågat om varför blasten måste stå kvar efter de blommat över är att folk accepterar och har förståelse för detta. Det bidrar ju till att de får se lökarna i blom igen kommande år vilket är värt lite tid med nedvissnande blast eller bar jord resterande del av året. Men detta är en fråga som beror på den givna platsen och dess karaktär och användning.

Det är viktigt att de lökplanteringar som lämnar efter sig bar jord inte är placerade på ställen där folk rör sig. Det skulle inte planteringarna hålla för då de skulle bli upptrampade. En lökplantering av detta slag är heller inte något bestående. För eller senare då lökarna blommat över kan ytorna återgå till sitt ursprung eller få en annan funktion.

Förutom de aspekter kring rollen som landskapsarkitekt som redan uppkommit i arbetet sammanställs nedan en punktlista över dessa. Punkterna är områden jag själv behövt ta ställning till och därigenom insett vikten av vår yrkesroll.

- Definiera facktermer som berör vårt område för att säkerhetsställa kvaliteten och förmedla syfte.
- Arbeta för att etablera och skapa en hög artrikedom samt stå upp för vikten av de gröna ytorna i den urbana miljön.
- Samla in data om platser (både från medborgare och genom platsbesök) och sammanställa analyser som kan tolkas och användas i ett övergripande strategiskt planeringsperspektiv.
- Tolka och förstå platsens unika förutsättningar, dess känsla och rumslighet och sedan förmedla denna i gestaltningen.

Förslag på vidare forskningsområden

- Inventera, dokumentera, utvärdera och sammanställa redan genomförda storskaliga lökplanteringar i svenska städer.
- Undersöka hur lökar påverkas av klimatet och andra aspekter vid plantering i urban miljö. Exempelvis gällande salthalterna.
- Undersöka hur invånarna ser på lökplanteringar i våra städer. Hur förhåller man sig till dem? Vad tycker invånarna att de bidrar med? Förstörs lökplanteringarna och i så fall varför?

Slutord

För att uppfylla syfte, ha välgrundade argument och få ut bästa möjliga effekt av storskaliga lökplanteringar är det mycket viktigt att ha starka och genomtänkta metoder för genomförandet. Det är stor skillnad på att finna *fungerade växtplatser* och att finna *lämpliga växtplatser* för att genomföra storskaliga lökplanteringar (se definition sid 19).

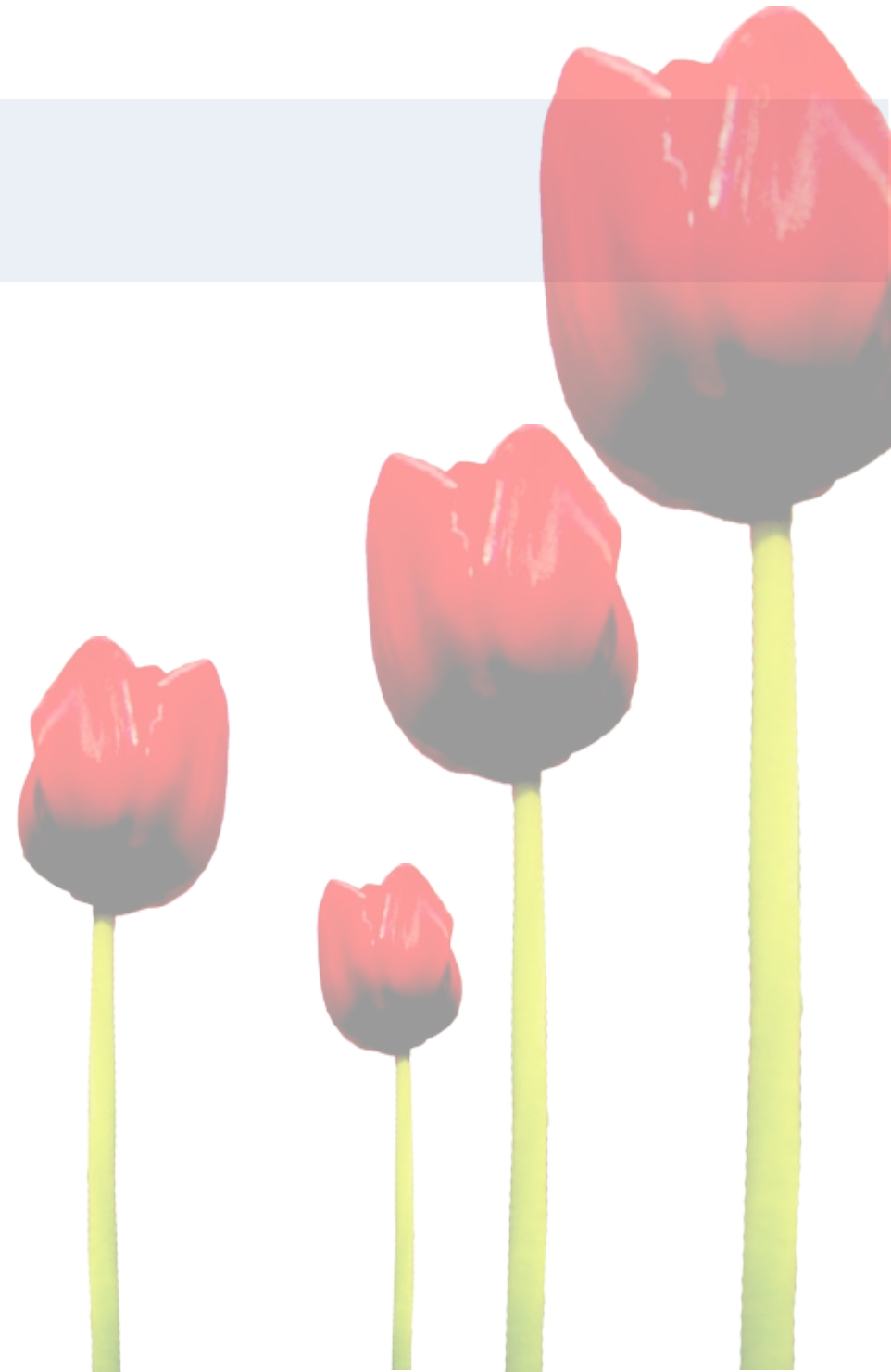
Kommunägd mark är värdefull och ytor som tas i anspråk för planteringar måste vara lämpliga växtplatser. På de ytor i kommunen där det finns möjlighet och lämpar sig att bygga kommer detta troligtvis att ske. De platser som blir över för eventuella storskaliga lökplanteringar är ofta restytor (nära vägar) där man inte har möjlighet att exploatera. Dessa platser är, som nämnt i diskussionen, lämpliga växtplatser men det kan även vara lämpligt att söka sig till de befintliga gröna ytorna (exempelvis parker) som "står säkert" och utveckla lökplanteringar på dessa platser. Dessa ytor är mer lättillgängliga och ger besökarna möjligheten att uppleva lökarna på nära håll. Detta arbete har i huvudsak använt metoder som inventering, medborgardialoger samt platsbesök för att finna de mest lämpliga platserna för storskaliga lökplanteringar i Solna. Målet är att resultaten ska kunna tillämpas på en generell nivå i andra städer.

Jag har utarbetat ett förslag på en definition av storskaliga lökplanteringar samt sammanställt en snabbguide för storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö. Jag valde att göra detta som en del i måluppfyllelsen för att mitt arbete ska kunna tillämpas på en generell nivå. Det behövs en definition för ett begrepp som används i offentliga handlingar. Utan en definition kan man ifrågasätta vad utförarna egentligen har för riktlinjer, vill åstadkomma samt vilka förväntningar betraktarna kan ha. Detta arbete är samtidigt inte teoretiskt starkt då det saknas just källhänvisade definitioner och teoribegrepp på grund av bristen på källor i ämnet. Min förhoppning är dock att arbetet ska leda till en vidare debatt i ämnet och att fler källor tillkommer. Vidare valde jag även att gestalta tre växtplatser med olika typ av karaktär med förhoppning om att detta kommer att kunna inspirera andra.

Även om jag funnit metoder för att identifiera de mest lämpliga platserna för storskaliga lökplanteringar i Solna är min faktiska insikt att man inte kan utveckla och gestalta dessa platser bara genom att följa litteratur eller analyser. I slutändan handlar det om att den som ska genomföra gestaltningen måste besöka platsen för att uppleva känslan och rumsligheten som platsen förmedlar. Förhoppningsvis hjälper mitt arbete gestaltaren att välja ut lämpliga växtplatser för eventuell storskalig lökplantering så att man faktiskt får tid till att besöka dessa och fatta kloka beslut i gestaltningen.

När jag själv besökte platsen då mina lökplanteringar stod i blom var det många som samlats kring dem och föräldrar som fotograferade sina barn framför planteringarna. Detta var otroligt rörande och något som fick mig att vilja ge mig ut i arbetslivet och skapa mer som betyder något. Detta arbete ledde till att jag kunde förverkliga mitt första gestaltungsförslag och det kommer alltid att ha en speciell plats i mitt hjärta.

Källor

Muntliga

Johansson, L. 2013. Stadsträdgårdsmästare. Stadsbyggnadsförvaltningen, Solna stad. Numera universitetslektor och avdelningschef vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Sroka, M. 2013. Driftingenjör. Stadsbyggnadsförvaltningen, Solna stad.

Dahlberg, G. 2013. Inköpschef. Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB.

Nurmi, M. 2013. Skötselentreprenör, SBE Trädgårdsservice AB.

Medborgardialoger sammanlagt 175 kommuninvånare. 2013. Solna stad.

Litteratur/Rapporter/Artiklar

Franson M. Roozen (2007). *Combination Planting Trials 2004-2007 – Flower Bulbs and Perennials*. International Flower Bulb Centré.

Håkansson, K (2006). *Lökväxter i Enköping 2005*. Enköpings parkkontor, Enköping.

Lorentzon, K och Wembling, M (2006). *Vårlökar – användning, skötsel och komposition*. Gröna fakta 5/2006.

Månsson, L (2000). *Lökar och knölar – som blommor från vår till höst*. ICA förlaget AB, Västerås.

Rosenstiel, F (u.å.). *The city lot*. Spring flowering bulbs for New York city community gardens. Council of the environment of New York city, Ny 10007.

Solna stad (2007). *Parskötsel samt tomtmarksskötsel*. Stadsbyggnadsförvaltningen, Solna stad.

Wahlsteen E och Lorentzon K (2012). *Geofyter – lökar och knölar för offentlig miljö, en översikt*. Norrvidinge: Borealis.

Databaser

Bloms Bulbs (2015). *Frequently asked questions - tulips*
URL: http://www.blomsbulbs.com/growing/autumn/tulips_faq. Tillgänglig 2015-01-29.

Boverket (2010). *Låt staden grönska*. URL: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/lat-staden-gronska.pdf>. Tillgänglig 2015-02-25.

Solna stad (2014). *Solna grönsplan remissutgåva 2014*.
URL: <https://www.solna.se/Global/Stadsbyggnad%20och%20trafik/Parker/L%C3%85GUPPL%20Gr%C3%B6nplan%2031%20mars.pdf>. Tillgänglig 2015-01-29.

Nationalencyklopedin (2015). *Storskalighet*. URL: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/storskalighet>. Tillgänglig 2015-01-29.

Solna stad (2013). *Medborgardialogen: Påverka din utomhusmiljö! - En kartläggning av aktiviteter och upplevelser för Solna stads kommande grönsplan [broschyr]*. URL: <https://www.solna.se/Global/Boende%20och%20milj%C3%B6/Energi/Broschyr%20medborgardialoger.pdf>. Tillgänglig 2015-01-29.

WWF (2015). *Vatten och grönska i staden ger flerfaldiga värden*. URL: <http://www.wwf.se/vrt-arbete/hllbara-stder/ekosystemtjnstler-och-biologisk-mngfald/vatten-och-grnska-i-staden-ger-flerfaldiga-vrden/1515787-hllbara-stder-3b-vatten-och-grnska-i-staden-ger-flerfaldiga-vrden>. Tillgänglig 2015-02-25.

Wiolettan (2014). *Svår fråga? Tror jag*. URL: <http://wiolettan.bloggplatsen.se/2014/05/17/>. Tillgänglig 2015-02-25

Ior tycker (2014). *Solna > Sveriges Keukenhof*. URL: <http://iortycker.blogspot.se/>. Tillgänglig 2015-02-25

Kartunderlag

Solna stad (2013). Kartor från databas. Stadsbyggnadsförvaltningen, Solna stad.

Sveriges geologiska undersökning 1965, Geologiska kartbladet Stockholm NV, Serie Ae Nr 1 och 2.

Eniro/© Lantmäteriet, i2012/901, 2013 tillgänglig på: www.eniro.se

Växtkataloger

Tgross, Trädgårdsgrossisten i Stockholm AB [katalog] 2013.

Hello holland, Verner export [katalog] 2013.

2013 fall catalogue, Holland balb farms [katalog] 2013.

Snabbguide för storskaliga lökplanteringar i offentlig miljö

Sammanställning från arbetet: Få staden att blomma genom storskaliga lökplanteringar - Lämpliga växtplatser och gestaltning i Solna stad (Lisa Lindblom, 2015). Denna snabbguide ger riktlinjer och begreppsförklaringar kring genomförandet av storskaliga lökplanteringar med starka färger och obrutna planteringsytor i staden. För att driva igenom projekten i praktiken krävs kvalificerade yrkesverksamma.

Definition av storskalig lökplantering:	En samgestaltad plantering som upptar en eller flera växtplatser på sammanlagt 1500 kvadratmeter med en löktäckning av minst 50 % vid planteringstillfället eller på sikt.
Fungerande växtplats:	Den fysiska markytan lämpar sig väl för lökplantering. Det vill säga att förutsättningar finns för att lökar ska kunna växa och trivas på platsen. Exempel på vegetationsytor: Öppna gräsytor (eller under träd), samplantering med perenner eller woodland/lund/naturmark.
Strategisk placering:	Platsen är bra för att många kan uppleva lökplanteringen. Exempelvis Intill rörelsestråk, vid noder eller vid entréer.
Lämplig växtplats:	Växtplatsen är både fungerade och strategisk.
Färg och form:	Anpassa artval efter syfte med planteringen. Det är ofta bättre att låta en typ av plantering dominera. Använd då klara färger i stora obrutna planteringsytor. Form (mönster) och placering har stor påverkan på storskalig plantering. Exempel på mönster kan vara zick-zack, vågor, kvadrater, cirklar eller rader. Tätt lökplantering ger ett robust, färgstarkt och formstarkt uttryck medan en glesare plantering fokuserar mer på de enskilda arterna. Anpassa arterna till växtplatsen och i relation till varandra. Tänk på artens höjd, blomningsperiod, färg, storlek, enkel- eller dubbelblommande.
Plantering:	<p><i>Sprida lökarna för hand:</i> Bra alternativ då man ska skapa mönster av planteringen. Man kan dock inte ha större krav på varje löks placering i själva mönstret.</p> <p><i>Maskin:</i> Effektivt sätt att täcka en stor yta vid exempelvis plantering i gräsmatta.</p> <p><i>Självspredning:</i> Självspredande arter planteras i grupper. Kommer med tiden sprida sig naturligt.</p>
Vidare åtgärder:	Ändring i skötselplan för underhåll av lökplanteringar anpassat till specifik plantering. Påförsel av näring när lökarna tittar upp ur jorden.
Varning:	Håll ett avstånd på minst tre meter mellan lökar och större vägar som saltas mycket. Placera inte lökarna där de står i vägen för befintlig markanvändning. Informera om plantering så inte lökarna trampas ner. Se upp för skadedjur.